

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI: 113
Edebiyat Fakültesi Türk Dili Semineri: V

Dr. RAGIP ÖZDEM
Umumi Linguistik Profesörü

TARİHSEL BAKIMDAN ÖZTÜRKÇE ve YABANCI
SÖZLERİN FONETİK AYRAÇLARI

2. Fasikül

Baş No: 2697
er No: 2697

1939
İSTANBUL
MİLLÎ MECMUA BASIMEVİ

Dr. RAGIP ÖZDEM

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Umumî Linguistik Profesörü

TARİHSEL BAKIMDAN ÖZTÜRKÇE VE YABANCI
SÖZLERİN FONETİK AYRAÇLARI

2. Hususî tahlil

İstanbul Üniversitesi Yayınlarından : 5

İSTANBUL

Millî Mecmua Basım Evi

1938

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. ab97

SINIFLAMA NO.

ab97

BAĞIŞCI

GELİŞ TARİHİ

Tarihsel Bakımdan Öztürkçe ve Yabancı Sözlerin Fonetik Ayraçları

İkinci Bölüm

Hususî kelime tahlili

Birinci bölümde, bugünkü Türkiye ortalık dilinin sözleri üzerinde, fonetik bakımından umumî bir tahlil yapmış, bunlar arasında tarihsel şekilleri -yani tarihten önceki ilk kökleri değilde, tarihî devrelerdeki son heyetleri itibarile -Türkçe ve yabancı olanları ayırt etmenin yollarını görmüştük.

Bu ikinci bölümde de, bu suretle yabancı olduklarını durgulayabildiğimiz sözlerin hangi yabancı dillere mensup olabileceklerini göstermeğe yarayan ikinci bir tahlil ile meşgul olacağız ki, buna da hususî kelime tahlili adını veriyoruz.

Ancak bu tahlili makul bir tarzda yapabilmemiz için, evvelce dilimizde bulunması muhtemel yabancı unsurların hangi dillerden gelmiş olabileceklerini kestirmek ve ona göre yalnız bu dillerin fonetik ayraçlarını irdelemek gereklîğî vardır. Çünkü böyle yapılmıyacak olursa, başarılması hemen hemen imkânsız bir iş ile karşılaşmış oluruz.

Türkiye Türkçesine tarihsel gelişmesi sırasında kelime vermiş olması muhtemel dilleri tayin için, bu dilin tarih alanına doğduğu ilk ana yurddan, zamanımıza kadar yayılmış bulunduğu bütün coğrafi bölgelerde temasa gelmiş olabileceği dil guruplarını tetkik çerçevesine almak lâzım ve kâfidir.

Türkiye Türkçesi -Türk filolojisi derslerinde görmüş olacağınız gibi - tarihsel Ana Türkçenin -Oğuz Türkçesi denilen - batısal (garbî)

şivesinin bir koludur. Oğuzlar ise - bilindiği üzere - Orkun yazıtlarının da tanıkladığı gibi, tarihçe bilinen en eski zamanlarda, Selenga boylarında yani Mogolistanda oturuyorlardı. Buralarda ve Şarkî Türkistanda, Türkçe Çin ve Mogol dilleri çevresile ve kısmen Soğdca ve vasıtalı olarak Sanskritçe ile temasta bulunmuş olabileceği gibi, sonradan Garbî Türkistanda Ceyhun ve Seyhun boylarına göç ettikleri zaman Farsça ile; daha sonra Müslümanlığı kabul edip Irak taraflarında yerleştiklerinden beri Arap dili ile ve Anadoluya - ki o zaman umumiyetle «Diyarı Rum» yani «Şarkî Roma» demek olan Bizans iline - girdikten sonra da, Rum dilile¹ ve nihayet Rumeli yani Balkanlarda da, Bulgar, Surp, Ulah yahut Rumen ve Arnavut dillerile karşılaşmıştır. İstanbulun zaptından evvel ve sonra ise, Akdeniz kıyılarını aşp daha garbe ve şimale doğru gelişmeye başlayınca İtalyan (Venedik ve Cineviz), Macar, Alman (Nemse), Leh (Polonez), en sonra da Fransız, İngiliz ve Rus dillerile münasebette bulunmuştur. Bundan başka Türkiye sınırları içerisinde, Ermenice, Yahudice, (İspanyolca), Kürtçe, Çerkeşçe, Gürcüce, Lâzca, nihayet Çingenece gibi bir takım küçük zümre dillerile de temasa girerek, bunlardan az çok kelime almış olacağı gibi; yeni zamanlardan itibaren cihan ekonomik münasebetlerinin gelişmesi sebeble, Avrupa haricindeki birçok memleketlerden (Asya, Afrika, Amerika, Okyanusya gibi uzak kıt'alardan) gelen tabii mahsullerin - arsiulusal bir şekilde yayılma adları ile, bu yabancı ülkelerin sözlerini benimsemiş olduğu düşünülebilir. Fakat bu arsiulusal kelimeler arasında, bilhassa Eski Yunanca ve Lâtineden yapılma birçok ilimsel ve teknik tabirler vardır ki, bunları daha çok fransızca şekilleri ile kullandığımız için, burada ayrıca nazara almıyoruz.

Şu halde yapacağımız tahlil için, bütün bu dillerin her birini tesir bakımından ehemmiyetleri derecesine göre sıralıyacak olursak, bunlardan bir kısmını, Türkçemize pek az kelime vermiş olmaları dolayısıyla, mütalâa çerçevesinin dışarısında bırakmamız lâzım gelecektir. Meselâ Uzak Asya dillerinden Çin ve

1 Burada «Rumca» tabirile doğrudan doğruya Yeni ve (Orta) Grekçe (Yunanca) konuşma dilini, Grekçe ile de - Ellinika denilen - klâsik yazı dilini murat ediyoruz.

Mogol ve son zamanlar için *Japon* dilleri ile; daha başka kıt'alardan *Asya*, *Afrika*, *Amerika*, *Avusturalyanın* muhtelif muntıkalarının dillerini; yakın haricî dillerden *Macar*, *Leh*, *Alman*, *Rus* dillerini; nihayet dahilî dillerden *Yahudi*, *Arnavut*, *Çerkes*, *Kürt*, *Gürcü*, *Lâz* Çingene dillerini aradan çıkarabiliriz. Filhakika, bu saydığımız dillerden bir kısmının Türkiye ortalık diline geçmiş sözleri olmadığı gibi, kalanlarının da vermiş oldukları kelimeler pek azdır.

Türkiye Türkçesinin yayıldığı sahalarda, bu dile, Eski Çağlardan beri buralarda sakin bulunmuş daha başka kavimlerin dillerinden de bir takım kelimelerin geçmiş olması ihtimali hatıra gelebilir. Netekim böyleleri mevcuttur, ve bildiğimize göre, bunların bir kısmı ortalık dilimize başka diller vasıtasile girmiştir; diğer bir kısmı ise Anadolu yerli ağızlarında mevcut bulunmuş olsalar bile, asıl ortalık dilimize girmiş olmadıkları için, irdelediğimiz konunun dışında kalır. Meselâ Sumercede «büyük ev, saray» manasına gelen «*ea-gal*» kelimesinin Akkadca ve İbranice vasıtasile Arapçaya geçmiş şekli olan «*heykel*» ile; «Sumerce «*tim (m) en (n) u*» ve Akkadca-Asurca «*temennu*» şekillerinden Yunancaya ve oradan dilimize geçen θεμέλιον (*temel*) andığımız birinci neve örnek sayılabilirler. Filhakika bunlardan «*heykel*» in taşımakta olduğu «*mabud*» ve «*mabed*» manalarından ikincisinin daha eski olduğu, Arapça sözlüklerinin kayıtlarından da anlaşılmaktadır. İkinci neve dair örnekler bulabilmek için de, Türk Dil Kurumunun arxivlerinde mevcut derleme malzemesinin neşrini beklememiz lâzımdır.

Bunlar içinde ta Eticeden veya Bizans Rumcasından kalma sözlerin mevcut bulunmuş olması da çok muhtemeldir. Sonuncuya misal olmak üzere Türkçe *diğren* (*dirgen*) karşılığı olarak yaygın bir surette kullanılan *anadot* (*anazut*) v. s. gösterilebilir.

Esasen şurasını kaydetmeliyiz ki bugünkü dilimizde, meselâ Arapça ve Farsçadan gelme olduklarını söylediğimiz kelimelerin daha eski şekillerine eski Samî ve Arî dillerde de rastgelmektedir: Arapçadan *hisab* - حساب = eski Mısırca *hsb*; Farsçadan *gurz* - گرز = eski Hintçe (Sanskritçe) *vacra* gibi ki, bu son kelimenin, değişe değişe «*gürz*» şeklini almış olduğu, tarihsel belgelerle tanıklanmaktadır.

Bundan başka, derleme malzemesi içinde Anadoluya Mogol istilâsile beraber girmiş birtakım Uzak Asya sözleri de bulunabilir. Netekim bunlardan bir kısmı Eski Osmanlıcada bile görülmektedir: «söz» manasına gelen «kelecî» ve «kahraman» manasına gelen «celâşin» gibi. Bildiğimize göre, Eski Osmanlıca tarama malzemesinde henüz rastlanılmamış olduğu halde bugünkü Anadolu ağızlarında bulunan - «sabâh, erken, turfanda» manalarındaki - «asî» kelimesi de bu nevi Uzak Asya sözlerinden olup bugünkü Japoncada *asa* (sabâh) şeklinde mevcut bulunmaktadır.

Şu izahlardan sonra, kalan dillerin fonetik ayrıçalarını hususî amacımıza göre tetkik edebileceğiz.

Onun için bunları, birinci bölümde gütmüş olduğumuz sıra dahilinde I. tek sesler, II. ses gurupları, III. baskı bakımından olmak üzere üç fasılda mütalâa edeceğiz. Görüldüğü üzere, burada *uyum* yahut *ahenk* unsuru rol oynamamaktadır. Çünkü, asıl kelime ahenklilik yalnız türkçe kelimeler için müsbet, başka dillerinkiler için ise menfi bir ayrıçtır; yani Türkçe haricindeki bütün diller bu bakımdan kendilerini ayırt etmeğe imkân vermeyen müşterek bir vasıf arz etmektedirler. Onun için bunun yerine, IV-üncü olarak, kelime yapısı faslını ilâve ediyoruz. Fakat bu fasıl aynı zamanda morfoloji (şekliyat) bahsinin sınırları içerisine girdiği gibi, mahiyeti itibarıyla çok daha dallıbudaklı olduğundan, empirik bir gaye güden tetkikimizin çerçevesinden taşmaktadır.

I. TEKSESLER

A. Vokaller

I. Kısa vokaller

a. Umumî bakış

Bildiğimiz gibi, dilimizdeki 8 kısa vokal haricinde, yüzde doksanı arapça kelimelere mahsus olan ince *a* (ä) dan başka yabancı vokal bulunmamaktadır. Çünkü bunlardan farklı olan yabancı vokaller dilimize geçerken Türkçemizdeki normal çeşitlerine şu yolda çevrilmektedirler :

1. A. Fransızcanın -ön *a*'sı diyebileceğiz- hususî renkteki voka-

lini taşıyan kelimelerin bu sesleri, dilimizde normal kalın *a'* ya dön-
mektedir: *madame* > *madam* (bayan), *voile* > *vual* (peçe, tülbent),
laboratoire > *laboratuvar* gibi.

Aynı suretle İngilizcenin - aslında *ö* ile *a* arasında bir ses ve-
ren, ve bu dilin imlâsında *u* ile gösterilen - hususî renkteki vokali de
dilimizde normal *a'* ya döndürülmektedir: *fire up* > *fayrap* (ateşi aç
gun - boat > *gambol* (topçeker) gibi.

2. E. Birinci bölümde işaret ettiğimiz Anadolu ağızlarındaki ka-
palı *e* (è) Ortalık Türkçesinde normal *e* olmaktadır: *yemek* > *yemek*,
erken > *erken* gibi.

Aynı suretle Fransızcanın imlâda *è* ve *é* ile gösterilen açık ve kapalı
e'si de dilimizde normal *e'*ye çevrilmektedir: *congrès* > *kongre*, *facul-
té* > *fakülte* gibi.

3. O. Fransızcanın, imlâda muhtelif şekiller ile gösterilir, kapalı o
(ô) ve açık o (ò) vokalleri dilimizde normal *o'* ya çevrilmektedir:
bureau > *büro* (yazıhane), *bibelot* > *biblo* (masa tezyinatı) gibi.

4. İ. İngilizce bazı kelimelerdeki açık *i* (î)'ler dilimizde normal
keskin *i'*ye dönmetedir: *film* (îilm) > *filim* gibi.

Aynı suretle arapça kelimelerin kalınkonsonantlı hecelerindeki
açık *i* (î)'ler de dilimizde *ı* olmaktadır: *kîraat* > *kuraat*, *îstîlâh* > *ış-
tilah* gibi.

b. Hususî bakış

Türkçemizdeki kısa vokallerin bir kısmı adlarını andığımız dillerden
birinin sisteminde mevcuttur, diğerininkinde ise değildir. Şu hale
göre, bu seslerin yabancı oldukları bilinen bir kelimeye bulunuşları
müsbet veya menfi birer ayraç kıymetini arzeder. Bu esasa göre, şu
noktaları tesbit edebiliriz.

Bunlardan *a*, *e*, *i*, *o*, *u* vokalleri hemen bütün dillerde mev-
cuttur; *ı*, *ö*, *ü* vokalleri ise şu aşağıdaki dillerde ¹ yoktur:

1 Lâtin alfabesi kullanan dillerin sözleri - mümkün olduğu ka'ar - kendi
imlâları ile; japonca Hepburn, sanskritçeler international sistem ile; çince, rus-
çalar v. s. kendi imlâmızla gösterilmiştir.

1. *I vokali*. Esas itibarile Rusça, Ermenice, Rumence, Arnavutçadan başka dillerde yoktur. Onun için bunlardan başka dilleri konuşanlar bu sesi ekseriya *i* veya *u*'ya döndürmektedirler: *bakiniz*, *hanum* ve saire gibi.

Not 1. Aralarında belli bir vokal bulunmayan birçok konsonant guruplarında da böyle bir ses duyulabilir. Meselâ Türkçemizde *brak* gibi bir kelimede *b* ile *r* konsonantı arasında bir *ı* sesi bulunduğu iddia ve kabul edilebilir. Aynı prensibi dilimize İslâvcadan gelen *kral* kelimesine tatbik edebildigimiz gibi; *frak*, *Fransız* kelimeleri için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Almanca *haben* (malik olmak) ve İngilizce *garden* (bahçe) kelimelerinin son hecesinde farkedilen *ı* sesleri de böyledir.

Not 2. Bununla beraber *tramvay* gibi bir kelimenin Fransızca veya İngilizce telâffuzlarında, birinci hece başındaki konsonantlar arasında bir *ı* konsonantı mevcut olduğunu kabul etmek ve ettirmek güçtür.

Not 3. Bulgarca ve Rumencede bunun daha açık bir nevi vardır: *Bălgarya* (Bulgaristan), *apă* (su) daki işaretli *a*'lar gibi.

2. *Ö vokali*. Arapça, Farsça [Acemce], Rumca, Ermenice, İtalyanca, İspanyolca ve umumiyetle İslav dilleri ile Arnavutça ve Çingenecede yoktur. Bundan dolayı bu dilleri konuşanların çoğu meselâ «böyle» yi «boyle», «Ömer» i «Ümer» gibi telâffuz etmektedirler.

Not 1. Ancak dilimizde, aslında *o* olduğu halde sonradan umumî vokaller ahengine uyarak inceleşip *ö* olan vokalleri taşır Arapça kelimeler de vardır. Örnekler: *om(u)r* = عمر > *ömür*, *omar* = عمر > *Ömer*, *hormat* = حرمة > *hörmət* = *hürmet* ve saire gibi.

Not 2. Arapça sözlerdeki *o*'ların da aslı *u* dur. Bu ses ح ve ع kalın konsonantlarından sonra (o) ya dönmektedir: *hurmat* = *hormat* (حرمات) = *hürmet*; *Umar* = *Omar* (عمر) gibi.

3. *Ü vokali*. Arapça, Farsça, İtalyanca. İspanyolca, İngilizce ve İslâvcada yoktur. Bundan dolayı bu diller ile konuşanların çoğu bu sesi *u*'ya kaçır surette kalın, son iki dil mensupları ise *yu*'ya yakın telâffuz ederler: *Üzüm* = *uzum* = *yuzum* gibi.

Not. Ancak aslında *u* olduğu halde dilimizdeki umumî vokaller

ahengine uyarak inceleyip ü olan vokalleri taşıy arapça kelimeler de vardır: kul (كُل) = kül (bütün), muhim (مُهْم) = mühim (önemli), ve saire gibi.

2. Uzun vokaller

Vokallerin a) kendiliğinden uzun; b) sonradan uzunlaşmış nevi-lerini birinci bölümde görmüştük. Bunlardan birinci nevi vokaller Türkçeden başka Ermenicede de yoktur. Netekim bundan dolayı, dilimizdeki bazı arapça ve farsça sözlerin, uzunluklarını muhafaza etmeleri lâzımgelen, vokalleri kısa telâffuz edildikleri zaman, bir «Ermenice aksenti» nin meydana geldiği söylenmektedir: lâkin, bi-çare kelimelerinde olduğu gibi.

Not 1. Birinci bölümde, birçok kendiliğinden uzun vokalli arapça ve farsça kelime örneklerini görmüş ve bunlardan bazılarında vokalle-riin asli uzunluklarını muhafaza ettiklerini; bazılarında ise, muayyen şartlar içerisinde, kısaltıldıklarını kaydetmiş-tik. Fakat bu andığımız Şark dilleri haricinde, Yeni-Grekçe yani Rumca, Fransızca, İtalyan-ca, İspanyolca ve saireden doğruca veya vasıta ile gelmiş bazı söz-lerin uzun vokalleri de, dilimize geçince bu vasıflarını kaybetmişlerdir:

1. Rumcadan: αὐθέντης > (efendi), ἀνικτάρη > (anahtar); πατά-τες > patates, (patatesler), σπανάκι > ispanak, φασόλια > fasulye-ler ve saire.

2. Fransızcadan: rouge > ruj (dudak boyası), beige > bej (tahinî renk), crème > krem (krema rengi), bois de rose > buvaderoz enquete > anket, hectare > hektar, manicure > manikür, rôle > rol, contrôle > kontrol, portugale¹ > portakal ve saire.

1. Bu kelimenin Türkçemizdeki eski şekli «portukal» dır. Aslı da Ginova veya Marsilyadan memleketimize -fransızca «pourtagale» veya Cinevizce «portugal» adı altında -nakledilmiş olan bir meyvadır. Meyvanın bu ismi almış olmasının sebebi ise oralara Portugal yani Portekizden gelen bir mahsul olmasıdır.

Fakat kelimenin bugünkü fransızcası «orange», İtalyancası «orancio» olduğuna göre, «portakal» ın Türkçemize Cinevizce gibi kelime sonu vokallerini düşüren bir lehçeden geçmiş olması daha muhtemeldir. [Prof. Ezio Bartolini'nin şifahi teb-liglerinden].

3. İtalyancadan : *piano* > piyano, *teatro* > tiyatro, *scieno* > şano, *bastone* > baston, *baule* > bavul, *(in) salata* > salata¹, *limonata* > limonata, *pan di Spagna* > pandispanya ve saire.

4. İspanyolcadan : *chocolade* > çikolata; Portekizceden : *mandarina* > mandalina ve saire².

5. İngilizceden : *fire up* > fayrap, *gun-boat* > gambot, *sport* > ispor, *sport, steam* > istim=islam ve saire.

B. Konsonantlar

1. *B. sesi*. Yeni - Grekçede yoktur. Yalnız *m*'den sonra *p* ile yazılan ses müstesnadır : *lampa* = lâmba, *Olimpos* = Olimbos gibi. Hattâ bundan dolayı «baba» gibi bir kelime, bu dilin imlâsına göre, «mpampa» şeklinde yazılmaktadır. Aynı ses Çince³ de istisnaîdir : *kenpan-ti* > *Kembanti* (hizmetçi) gibi.

Not. Bazı Lâz lehçelerinde ise kelime başında bulunmamamaktadır. Hattâ bundan dolayı, halk oyunlarımızda Lâz taklidi yapanlar bunun yerine *p* söylemektedirler : «Bir» yerine «pir» gibi.

2. *C. sesi*. Rumca, Almanca, İspanyolca ve Çince⁴de yoktur. Hattâ bundan dolayı meselâ Rumların bu sesi «dz» gibi telâffuz ettikleri kaydedilmektedir : «canım» yerine «dzanım» gibi.

Not 1. Fransızcada nadirdir, ve bu gibi kelimeler ile aynı sesi havi yabancı kelimelerde «dj» mürekkep harfleri ile gösterilmektedir : *adjectif* (sıfat), *adjoint* (muavin), *Nadji* (Naci) *Nedjip* (Necip) ve saire gibi.

Not 2. Mısır Arapçasında da yoktur. Bundan dolayı, yerine «g»

1. Bu son kelimenin dilimize daha XVI - ıncı asırdan evvel girip yerleşmiş olduğu belgelidir. (Bak. Philippo Argenti. Regola del parlare turcho. 1533. (Al. Bombacci neşri. Napoli 1938. s. 23)

2. Bu son kelimenin Portekizceden gelmiş olması ihtimali vardır, çünkü bunun alâkalı olduğu «mandarin» kelimesi - kayıtlara göre - ilk önce Malayca «man-trî» den alınarak Portekizliler tarafından kullanılmıştır. Aslı «müşavir» manasındaki Sanskritçe «mantrin» kelimesidir. Meyvanın bu ismi almasının sebebi renginin Çin mandarinlerinin binîşlerinininkine benzemesidir.

3. Pekin şivesinde.

sesi kullanılmaktadır. Bununla beraber yazıda aynı (ç=c) işareti muhafaza edilmektedir: جوته = Göthe, جراموفون = gramofon gibi.

3. Ç sesi. Arapça, Rumca ve Fransızcada yoktur. Almancada nadirdir. Bundan dolayı, bu sesi Arapların «ş», Rumların ise «ts» diye telâffuz ettikleri farkedilmektedir: arapça «şay» Rumca *tsay* = çay gibi.

Not 1. Almancada «tsch» mürekkep harfleri ile gösterilen bu ses yalnız Almanların millî adı olan *deutsch* kelimesi ile *Zwetsche* (erik), *Rutsch* (kayma) ve saire gibi birtakım nadir kelimelerde bulunmaktadır.

Dilimizde «ç» sesile telâffuz ettiğimiz daha başka Almanca kelimelerdeki sesler ise, asıllarında «ç» değil «ts» katışık konsonantından ibarettirler: *Leipzig* (Laypçig), *Danzig* (Dançig), *Von der Goltz* (Fon der Golç) gibi.

Not 2. Fransızcada ise bu yabancı ses «tch» mürekkep harfleri ile gösterilmektedir: *Tchitchek-Pazari*, *Tcharchi-Kapi*, *Tchitcherine*, *Tchihatchef* ve saire gibi.

4. D sesi. Rumcada yoktur. Yalnız Rumcada *n* dan sonraki *t*'ler telâffuzda bu sesi almaktadır. *Αντόνιος* = *Andonyos*, *Αγία Σαράντα* = *Ayasaranda* gibi. Çince de istisnaîdir.

Not 1. Arapçadan gelme kelimelerdeki *d* sesi bu dilin imlâsında «د» ve «ض» ile gösterilen iki ayrı sesi işaretlemektedir: *derece* (درجة), *darbe* (ضربة) gibi.

Not 2. Bu sesin yumuşak (peltek) cinsi [dh] ise yalnız Arapça, Rumca, İngilizce, Arnavutça ve Danca (Danımarkaca)'da mevcuttur, ve bu dillerde sırasıyla ذ, δ, *th*, *dh*, *d* basit veya mürekkep harfleri ile gösterilmektedir: ذات (*dhât* = *zat*), εδδ = *edho* (buraya, burada), *that*=*dhat* (o, ki), *dheu* (yer, toprak), *bade*=*badhe* (banyo etmek) gibi.

5. F sesi. Sanskritçede yoktur. Japoncada ise, diş - dudak sesi olarak, mevcut değildir. Bunun yerine - bazan *h* veya *kh* ile değişen - çift dudak *f*'si vardır: *fuyu* (kış), *khirumu* (filim) gibi.

6. G sesi. Bunun ne kalın, ne ince nev'i eski (klâsik) Arapça ile Çince de yoktur.

Not. 1. Netekim eskiden Arap alfabesindeki « غ » ile birlikte bu sesi kısmen göstermeğe yarayan « ك , گ » harflerinin kıymetini tefrik için bunlardan evvelkine *kâfı Arabî* (Arapça kefi), ikincisine ise *kâfı fârisî* (farsça kefi) denilirdi. Bu suretle «g» hassaten, klâsik Arapçada olmadığı halde Farsçada mevcut bulunan bir sestî.

Not 2. Ancak bu sesin y'siz yani adî nev'ile y'li nev'ini ayırt etmek lâzımdır. Bu son nevi: *nişangyah* (نشانگاه), *kimyagyer* (کیمیاگر) şekillerinde gördüğümüz «gy» tipindeki bir sestir ki, bu telâffuzları ile yalnız Türkiye Türkçesinde mevcuttur. Asıl İranlı telâffuzlarında ise, bunların kuru veya y'siz -yani bizim kalın olarak duyacağımız- farklı bir kıymeti vardır: *nişangah*, *kimyager* gibi. Bu ses için, konsonant gurupları bahsinde hece başı ve hece sonu «gy»' sine de bakılabilir.

Aynı sesin sert (patlak) ve yumuşak (sürtünük) nevilerine gelince, bunların, Arapçada yalnız ikinci nevileri mevcut olduğu halde, Rumcada, Türkçemizdeki gibi her ikisi de mevcuttur. Ancak bu son nevin kalınının Türkçemizde tamamen erimiş; incisinin ise *y* ve *v*'ye dönmüş olduğunu biliyoruz. Örnekler: arapça *ğayret* (غیرت), *ğalebe* (غلبه), türkçe *kargı*, *ağaç*, *eğri*, *döğmek* ve saire gibi.

Not 3. İşte bu ince nevinin yumuşak (sürtünük) cinsi olan «ğ» yerine göre *v* ve *y* olarak söylendiği için, imlâımızda bu harfle gösterilen sesleri, fonetik bakımından karşılıkları olan harfler sırasında mütalâa edeceğiz.

Not 4. Kalın «ğ» sesi -kaydettiğimiz gibi- dilimiz için tamamen yazısal bir mahiyette olduğu halde, Ermenice, Almanca ve Rusçada hakikî bir konsonanttır. Örnekler: Ermenice *ağçig* (kız), Almanca *Kindergarten* (çocuk bahçesi), Rusça *Gospodin* (bay) ve saire. Çingenecede de vardır: *ghandava* (taramak) gibi.

7. *H sesi*. Rumca, Fransızca ve İslav dillerinde yoktur. Bundan dolayı bu dilleri konuşanlar bu sesi «'»¹ «kh» veya «g» gibi söylemektedirler: *Ayri* yahut *Khayri* (Hayri), *Geine* = *Heyne* gibi.

1. Burada «'» -yani koma işaretleriyle gösterdiğimiz- gırtlak patlamsalı (plozivi) vokal önünde bulunduğu için hissedilmemektedir.

Filhakika Rumcada bu sese mukabil ya kalın *kh* yahut ince *kh* sesi vardır: $\lambda\acute{\alpha}\chi\alpha\nu\alpha$ (sebzeler, lâhanalar); $\lambda\epsilon\chi\omicron\upsilon\sigma\alpha$ (loğsa); $\rho\acute{o}\chi\iota$ (hayır), $\chi\epsilon\iota\rho\omicron\upsilon\rho\gamma\acute{o}\varsigma$ (cerrah = fr. chirurgien) kelimelerindeki gibi.

Not 1. Görüldüğü üzere Rumcanın kalın «kh» sesi dilimize geçerken «h» ye dönmüştür. Nasılki Arapçada da bunun aynı olan «خ» sesi ile -keskin bir «h» demek olan- «ح» sesleri dilimizde «h» olarak söylenmektedir: hayrât (خيرات), hasenât (حسنات) kelimelerinin başındaki konsonantlar gibi. Hattâ Türkçede bu seslerin kaynaşmış olmaları dolayısıyla, eski yazı devrinde oldukça iyi tahsil görmüş olanlar bile -imlâ hafızaları kuvvetli değilse- dilimizde umumiyetle *h* olarak telâffuz edilen -bu noktalı ve noktasız- «خ, ح» seslerini ayırt edemezlerdi.

Not 2. Almanca ve Çince de sürtünümsel «kh,, nin incesi vardır: *ich* (ben); *hsiâo* = khyao (küçük); *hsi* = khi (Garp).

Not 3. Fransızca alfabesinde *h* harfi mevcut ise de, delâlet ettiği ses - «h aspirée» şeklinde kullanıldığı zaman bile- reel olarak mevcut değildir; yalnız *liaison*'a mani olmak şeklinde sesel bir tesiri görülür. Nasıl ki dilimizdeki bazı Arapça kelimelerin sonunda bulunan «ع» ve «ء»'den kalma «'» sesleri de söyleniş, hattâ yazılışta mevcut olmadığı halde, tasrifler sırasında, eski varlığının izini belli etmektedirler: *içtima*, *içtimaa*; *menşe*, *menşei* ve sairedeki gibi. Aynı vaziyette olan *camî* kelimesinin sonundaki «'» ise -eski yazı dilinde bu tesiri muhafaza ettiği halde- bugünkü konuşma ve yazı dilinde bunu kaybetmiştir: *camîi şerif*, *Beyazut camîi*, fakat aynı zamanda meselâ *Sultan Ahmet camisi*'nde olduğu gibi.

Not 4. İspanyolcada *kh* gibi *h* de mevcu olduğu halde, memleketimizdeki Yahudiler bu sesi düşürerek, veya «'» ye çevirerek, mese-lâ «*hep*, *hiç*» gibi sözleri «*ep*, *iç*» diye telâffuz etmektedirler: *ep boyle*, *iç bilmem* gibi.

8. *J* sesi. Türkçeden başka Arapça, Almanca, İtalyanca, İspanyolca ile Japoncada yoktur. Bundan dolayı bu sesi halk dilimizin «c, ç» yaptığını biliyoruz: *Japon* = *Capon*, *garaj* = *garaç* ve saire gibi. Aynı sebeple Araplar «*Japonya*» yı «*yaban*», Fransızca *George* gibi kelimeleri de «*Şorş*» diye telâffuz edip yazmaktadırlar.

9. *K sesi*. Bu sesin incevokallisinin y'li (ıslak) çeşidi, Rumca, İtalyanca ve Macarcada vardır. Fransızcada ise nisbeten yenidir. Kalın vokallisinin ıslağı da yalnız son iki dilde ve Arnavutçada mevcuttur. Örnekler: *Kύριος* (efendi, bay), İtalyanca *chiaro* (aydın), *kérem* (rica ederim), *kjafa* (boyun), *qui* (kim).

10. *L sesi*. Bilindiği üzere, Türkçemizde, bu sesin kalın ve ince olmak üzere iki çeşidi vardır. Ancak dikkat edilirse, bunlar arasında, «orta l» diyebileceğimiz bir çeşit daha farkedilebilir ki o da, «y» den sonra gelen kalınvokalli bir hece başındaki l'lerdir: *yayla*, *aylar* ve saire deki l'ler gibi. Fakat bu ses umumiyetle kolayca farkedilemediği gibi, böyle bir üçlü ayrımının da ameli bir kıymeti yoktur. Ancak aynı l'lere Arapçadan gelme sözlerde de rastlanılmaktadır: *musallat*, *muşalla taşı* sözlerindeki l'ler gibi.

Japoncada da l olmadığı için bunlar İngilizceden aldıkları *lion* = *la-yun* (arслан) sözünü *raion*, *film* sözünü *khirumu* şeklinde telâffuz etmektedirler. Daha başka dillerden de, Ermenice, İngilizce ve Slavcadan maada, hemen hiç birinde, bu sesin iki çeşidi birden mevcut değildir. Ancak Ermenicede hecelerin vokaline göre kalın veya incesi; İngilizcede vokalden önce yalnız incesi, sonra ise her iki nevi; Slavcada da evvel veya sonra her iki nevi kullanılmaktadır. Arapçaya gelince, bunda da kalın l yalnız *Allah* kelimesine mahsustur. Fakat bu kelimenin l'leri de yerine göre bazan kalın bazan ince söylenilmektedir: *vallahi* (والله) ve *billahi* (بالله) de olduğu gibi

Not. Aslında ince l'li olan bazı arapça, farsça sözlerin bu sesleri içinde, dilimizdeki umumî ahenge uyarak, kalınlaşmış olanlar da vardır: *mâl'* (مال) = *mal*, *na'l'* (نعل) = *nal* ve saire gibi.

11. *N sesi*. Hemen bütün dillerde mevcuttur. Fakat bunun vokalleşmesinden meydana gelen - «yarım n» diyebileceğimiz - bir nevi nazalleşmiş [gunneli] vokal bilhassa Fransızca ve Arnavutça ile Lehçe (polonezce)'ye mahsustur. Örnekler: *enfant* = *af̣a* (çocuk), *gj̣ej* = *gyeny* (bulmak), *ksiazka* = *ksionşka* (kitap).

Not 1. Dilimize Fransızcadan geçmiş bu gibi «yarım n»'ler «tam n» olarak telâffuz edilmektedir: *balco(n)* > *balkon*, *appe(n)dicate* > *apandisit* gibi. Aynı sebeple, dilini Fransız telâffuzuna alıştırmamış bir

kimse, meselâ yarım *n*'li bir *un* (bir) sözünü *ön*; ve yahut *enfant* (çocuk) sözünü *anfan* gibi söylemektedir.

Not 2. Dilimizdeki *dinlenmek*, *anlamak*, *sonra* gibi sözlerde de *l* ve *r*'den evvelki *n*'ler hakikatte bir «yarım *n*» gibi söylenmekte ise de, bu cihet pek farkedilmemektedir. Daha başka dillerde de bu gibi haller vardır.

12. *P sesi*. Yalnız Arapçada yoktur ve bundan dolayı bu dilde *b*'ye dönmektedir. Türkçeden geçen *bâşâ*=*paşa*, *bâbüş*=*papuç* gibi.

13. *R sesi*. Bilindiği üzere, dilimizde bunun - dil ucu *r*'si olmak üzere - tek bir çeşidi vardır. Bundan dolayı, dilimize Fransızca'dan geçen kelimelerdeki kalın *ğ*'ye benzer dil kökü *r*'leri umumiyetle dil ucu *r*'si olarak telâffuz edilmektedir: *programme* = pğog-ğam > *program*; *carte postale* = kağt postâl > *kartpostal* gibi. Daha başka dillerden bazıları ise ya yalnız dil (yani dil ucu) *r*'si ni yahut dilcik (veya dil kökü) *r*'sini kullanmaktadır. Bundan başka Çekçe gibi bir dilde bunun *j*'ye çalar daha başka bir çeşidi mevcuttur.

Not 1. Paris ve Berlin Fransızca ve Almancasında daha ziyade, küçük dil *r*'si hâkimdir. Bu ses -kaydettiğimiz gibi- bizde kalın sürtünümsel *ğ* tesirini vermektedir. Netekim Halid Ziya Uşaklıgil, «Aşkî Memnu» adlı romanında ecnebî bir mürebbiyenin ağzından *arabacı* sözünü *ağabaci* şeklinde nakletmiştir. Bununla beraber gerek Fransa ve gerek Almanyada, sahne dili için dil ucu *r*'si kabul ve tatbik edilmektedir.

Not 2. Çince, tek bir kelime haricinde, bunun hiçbir nevi yoktur. Bundan dolayı Eski Çinliler meselâ *Türkler* sözünü *Tu-kiu-e* şekline çevirmişlerdir. Fakat bu olgu mevzuumuzun dışındadır.

Not 3. Orducada da nevi peltek bir (üst damaksal) bir *r* vardır: *borâ* (büyük), *barhnâ* (artmak) gibi.¹

14. *S sesi*. Grekçede hiç yoktur. Hattâ memleketimizde Grekçeye mahsus olup bu dilin güzelliğini meydana getirdiğini söyledikleri tipik «s» sesi de *y*'li veya ıslak *s* (*s mouillé*) denilen keskin bir *s* konsonantıdır ki söyleniş bakımından normal «s» ile «ş» arasında

1. Bu dile mensup kelimeleri kendi alfabemizle gösteriyoruz.

ortalama bir durumdadır. Buna nazaran dilimizde kısmen bu dilden alınmış kelimelerle yapılmış olan mahut tekerlemedeki «s» ler de, normal olarak, böyle bir ıslak «s» ye çalar şekilde keskin telâffuz edilmektedir: Aftos piyos, iki tavuk bir horos gibi

Not 1. Bu tekerleme sonundaki *horos* (horoz) kelimesi, şekli itibarile Grekçeye benziyorsa da, kelimenin aslı farsça *horüstur*. Bunun Grekçesi olan *πετελός* ise daha Eski Osmanlıcada *بدنوس* *bidinos* şeklinde kullanılmıştır. (Ahmet ibni Mesud, Süheyl ve Nevbahar, s.27). Bugünkü dilimizde ise daha ziyade avcılarca bilinmektedir. (Kamusi Türkî. بدنوس - πετελός, orman horozu, yaban tavuğu).

Not 2. Dilimizdeki arapça sözlerin s'leri ise bu dilde üç ayrı fonemi karşılamaktadır ki bunlar eski Arapça alfabesinde «ث», «س» ve «ص» ile gösterilmekte idiler. Eski yazımızda, tamamen halka yayılmamış hemen bütün arapça sözlerin imlâsında muhafaza edilmiş olan bu harflerden «ث» aslında peltek; «س» adı veya ince; «ص» da kalın s seslerini işaretlemektedir. Bunlar ise bugünkü dilimizde tıpkı «ا» ve «ح» ile «خ» harflerinin işaretlediği sesler gibi tamamilе kaynaşmıştır. *servet*, (ثروت), *selâmet* (سلامت), *salâbet* (صلابت) kelimelerindeki s'ler gibi.

Not 3. Bununla beraber, dikkat edilirse, Türkçemizde bile ince s ile kalın s arasındaki fark sezilebilmektedir: *sevmek* ve *sermek* ile *sormak* ve *savmak* daki s'ler gibi. Orkun alfabe ve imlâsında ise s ve ş'nin ince ve kalınlarını -biraz garip ve karışık şekilde- işaretleyen üç ayrı harf vardır. (Bakınız *Necip Asım*, *En Eski Türk Yazısı*. s. 22-23; *Orhon Kitabeleri*. s. 19).

15. Ş sesi. Gördüğümüz gibi, yalnız Grekçede yoktur.

Not 1. Milletlerarası hukuk, tıp ve saire tabirleri olarak kullanılan Eski Grekçeden gelme veya yapma *monarchie*, *anarchie*, *chimie*, *chirurgie* gibi kelimelerin «ş» leri, aslında birer «kh» sesidir ki muhtelif Avrupa dillerinde «ş, ç, kh (k)» olarak söylenilmektedir.

Not 2. Bugünkü Arapçanın telâffuzunda görülen bazı «ş»'ler de kaydetmiş olduğumuz gibi ,yabancı kelimelerdeki ç'lerden gelmektedir: çay>şay, Churchil>Şurşil gibi.

Not. Bu ses Çince ve Japoncada da yoktur. Bunun yerine -Arapçada olduğu gibi- «w» çift dudak sesi kullanılmaktadır: *nŋo=wo* (ben), *anata wa* (ben, ise) gibi.

18. Z sesi. Çinceden başka her dilde vardır.

Not 1. Dilimizde Arapçadan gelmiş sözlerin yazılışında «z» ile gösterdiğimiz ses de tıpkı ث, س, ص, ' ta olduğu gibi - eski imlâmızda «ذ», «ز» ve «ظ» ve «ض» ile işaretlenen ayrı seslerdi. Bunlardan «ذ» peltek, «ز» adi ince, «ظ» ve «ض» ise kalın «z» sesini vermektedir; *zeki* (ذكي), *zaman* (زمان), *zarf* (ظرف), *zabit* (ضابط) gibi. Türkçe ve farsça sözlerde ise bunların ince ve kalınları farkedilmezdi: *zar* (زار), *zor* (زور), *zingirdamak* (زنجيردامق) gibi.

II. SES GURUPLARI

A. Vokal gurupları

1. Çiftvokaller.

Çiftvokaller, Türkçede olmadığı gibi, andığımız dillerden hemen hiç birinde de yoktur. Bunlara, yalnız Eski ve Yeni -Grekçe ve Japoncada, seyrek olarak rastlanılmaktadır: ζῶον (hayvan), ὄον (yumurta), *ii* (çok iyi), *kiiro* (sarı) ve saire gibi.

Not. Eski -Grekçede bunun üçlüsü de vardır: αἰατος (geçil) mez, (sarp) gibi.

Not 1. Bu nevi vokal gurupları Ural -Altay dillerinden *Fincede* pek çoktur: *kuulu* (iştirmek), *hiiri* (fare), *syy* (sebepe), *ääne* (ses) ve saire gibi. Fakat Japonca ve Grekçedekinden farklı olarak, bu dillerdeki ikiz vokaller telâffuzlarında da kaynaşık tek bir uzun vokal olmuşlardır: *hiiri* = *hiri* gibi.

Not 2. Dilimize Arapçadan gelme kelimelerde ise, bu şekilde guruplanan vokallerin, aralarında daima -imlâmızda artık «'» işaretile göstermediğimiz - bir «ع» yahut «و» konsonantı vardır. Bunlardan evvelkini «'», sonrakini «'» işaretleri ile ayırd ediyoruz: *maarif* = *ma'ârif* (معارف), *şiiir* = *şî'ir* (شعر), *buut* = *bu'ud* (بعد), *teessüf* = *te'essüf* (تأسف), *müessir* = *mü'essir* (مؤثر) ve saire gibi.

2. İkizvokaller (diftonglar)

Pratik bakımından, bunların kaynaşmamış ve kaynaşıp bir hece teşkil etmiş olanlarını ayırt etmiyoruz. Böylece geniş bir mânada alınmış olan diftongların hiç bir nev'i Arapça ve Farsçada yoktur; başka dillerde ise normaldir: grekçe $\alpha\eta\rho$ (hava), ingilizce *fire* (ateş), fransızca *soir* (akşam), italyanca *natione* (millet), almanca *blau* (mavi), japonca *uo* (balık) ve sairedeki gibi.

Not 1. Bu gibi diftonglar Afrika ve Amerika dillerine mensup sözlerde de vardır: *baobab*, *kakao* ve saire gibi.

Not 2. Dilimizde Arapçadan gelme kelimelerde görülen gurupların ise, asıllarında mutlaka, iki vokal arasında - imlâmızda gösterilmeyen bir « » yahut « ع » konsonantı vardır:

(مؤلم) *mü'ellim* = müellim, (مؤبب) *mü'ebbed* = müebbet, (مؤسف) *mü'essif* = müessif, (معلم) *mu'allim* = muallim, (معامله) *mu'âmele* = muamele, (اعاده) *i'ade* = iade ve saire gibi.

Üçüzvokaller (triftonglar)

Bunları da, kaynaşmış veyahut kaynaşmamış olsunlar, geniş manada triftong olarak alıyoruz. Bunlar İtalyanca, İspanyolca, İngilizce, Danimarkaca, Çince ve Japoncada vardır:

buei, *buoi* (öküz), *go - geo* (git), *jeg* : *iai* (ben), *yo* : *iao* = *yao* (iftira ve yalan), *aoi* (yeşil) gibi.

Ancak — Birinci Bölümde de kaydettiğimiz gibi - biz pratik bakımdan diftonglardaki yarıvokalları konsonant saydığımız için, bunları burada sadece örnek diye gösteriyoruz.

B. Konsonant gurupları

1. Çiftkonsonantlar

Türkçe, Farsça ve Slavcadan başka dillerde normaldir. Bunlardan bilhassa Arapça, İtalyanca ve Fincede tipik bir guruptur: arapça *Allah* (الله), *millet* (ملت), *hallaç* (خلاج); İtalyanca *otto* (sekiz), *notte*

(gece), *ragazzo* = *ragatto* (oğlan); fince *oppi* (tahsil). Japoncada da vardır: *onna* (kadın) v. s. gibi. Farsçada ise pek seyrek ve ayırıkstır (دستاره, ارده) = (bıçkı, destere = el bıçkısı), *j* (erkek) ve saire gibi.

Not 1. Çiftkonsonant Fransızca, Almanca, İngilizce ve Macarcada da normal olarak mevcut ise de, telâffuzlarında bu guruplar uzunca veya adî bir tek konsonant kıymetindedirler: fransızca *attitude* (durum, vaziyet), almanca *besser* (daha iyi), ingilizce *sitting* (oturma), macarca *szállás* (konak yeri, baraka, salaş) kelimelerindeki guruplar gibi. Fince ve İtalyanca için de, aynı şey söylenebilir.

Not 2. Çiftkonsonantlar kelime sonunda da bulunabilirler. O zaman bunlar -yazıda gösterilmemişlerse- farkedilmezler. Bugünkü imlâımızda *his*, *hak* şeklinde yazılan kelimelerdeki gibi ki, bunlar tasrif edildikleri zaman son konsonantlarını çifteleştirmektedirler: *hissi*, *hakka* ve saire gibi.

Not 3. Eski Osmanlı [Türkiye] Türkçesinde de, bu gibi, tasrif sırasında çiftkonsonant arzeden, kelimeler vardı: *ıs* (sahip), *us* (akıl) gibi ki bunlar, tasrif edilince *ıssı* (sahibi), *ussum* (aklım) ve saire şeklinde kullanılırlardı.

2. İkizkonsonantlar

İkizkonsonantları da a) *hece başında*, b) *hece sonunda* olmak üzere, iki bakımdan tetkik etmemiz lâzımdır.

a. Hece başındakiler

İkiz konsonantların hece başında bulunanlarını araştırmak sadece kelime başındakilerini araştırmak demektir. Çünkü, pratik cihetten, kelime içerisinde karşılaşp ikizkonsonantlar teşkil eden ses guruplarının birincisi evvelki, ikincisi ise sonraki heceye bağlanabilmekte; bundan dolayı, kelime ortalarındaki hece başlarında, ikizkonsonant gurupları kalmamaktadır.

Bundan başka, bu nevi konsonant guruplarının bazıları muhtelif dillerin alfabelerinde tek harfle veya başka cins harflerle işaretlendirilmiş oldukları için, ilk bakışta bunların mürekkep yani ikiz konso-

nant oldukları belli olmamaktadır. Türkçemizdeki $c = dj$ ile $\ç = tş$, Fransızca, İtalyanca, Grekçe ve İspanyolca ve Arnavutça ile Eski ve Yeni Lâtince deki, $x = ks = gz$, ¹ $gn = n = nj$, ve Macarcadaki *ny, ky, gy* ve saire gibi. Netekim bu son dile ait olarak gösterdiğimiz son iki gurup, dilimize girmiş arapça ve farsça kelimelerin hece başlarında -asılları «ك» ve «گ» harflerinin y'siz çeşidi kıymetlerinde olmakla beraber — y'li (ıslak) şekilde telâffuz olunan konsanantların aynıdır: kâtip - کاتب = kyâtip, *nişangah* - نیشگاه = nişangyâh ve saire kelimelerindeki *k* ve *g*'ler gibi. Onun için bunları bazan tek, bazan da ikiz konsonantlar sırasında mütalâa edeceğiz.

Bu izahlardan sonra, umumiyetle hece, daha doğrusu kelime, başında bulunabilen başlıca ikizkonsonant tiplerini gözden geçirebiliriz.

Ancak bu tetkiki yapmazdan evvel, hece veya kelime başlarında böyle ikiz konsonant guruplarını (arapça istilâhile *ictimai sakineyni*) kabul etmeyen dilleri aradan çıkarmamız lâzımdır. Bu diller de -Birinci Bölümde kısmen kaydetmiş olduğumuz gibi- Arapça ve Farsça ile Fince ve Japoncadır.

Kalan dillerde ise guruplar, alfabe sırasına göre, şöylece dağılmaktadır:

B gurupları

Bh. Sanskritçe ve Orducada vardır: *bhar* (taşıma), *bhâga* (saadet); *bharôsa* (itimat), *bhecnâ* (göndermek).

Bl, Br. Eski-Grekçe, Eski ve Yeni-Lâtince (Romanca) ¹, Germanca, Slavca, Arnavutçada ² ve -sonuncusu- Çingenecede vardır: βλέμμα (nazar), (bakış); *blandus* (munis), *blanc* (beyaz), *Blei* (kurşun), *blue* (mavi), *blagodarniy* (müteşekkik), *bleta* (arı); βρόμος (gürültü), *brevis* (kısa), *brown* (esmer), *braşno* (un), *breska* (kaplumbağa) *brek* (sine) ve saire.

By. İtalyanca, Slavca ve Japoncada vardır: *bianco* (beyaz), *biely* (beyaz), *byonin* (hasta).

1. Burada biz dil guruplarını az çok umumî şekilde işaretliyoruz; yoksa bununla, guruplara dahil bütün dillerde bahsini ettiğimiz seslerin veya kombinationlarının mevcut olup olmadığını iddia etmiş olmuyoruz.

2. Bu dilin imlâsında $j = y$, $y = ü$, $ë = i$, $sh = ş$ kıymetindedir.

C gurupları

Ch. Sanskritçe ve Orducada ¹ vardır: *jhasa* (büyük balık); *chut-hâ* (yalancı).

Cv. Sanskritçeye mahsustur: *jbâlâ* (alev).

Ç gurupları

Çh. Sanskritçe, Orduca ve Çincece vardır: *chid* (kesme, yarma), *chala* (aldatma); *aççha* (eyi), *chatrt* (şemsiye); *ç' a* = *çha* (çay).

Çk. Sırpçada vardır: *çkalj* (deve diken).

Çl. Slavcaya mahsustur: *çleno* (uzuv, aza, üye).

Çm, Çn. Çekçede vardır: *çmel* (eşek arısı), *çneti* (öne çıkmak).

Çr. Slavcada vardır: *çrtati* (çizmek).

D gurupları

Db. Çekçede vardır: *dbati* (dikkat ve ihtimam etmek).

Dh. Sanskritçe ile Orducada vardır: *dhana* (kıymet, servet), *dhôbâ* (çamaşırcı).

Dj. Çekçede vardır: *dban* (desti).

Dl. Slavcaya mahsustur: *dlinny* (uzun).

Dm, Dn. İslâvcada vardır: *dmuti* (kabarma), *dnes* (bugün).

Dr. Sanskritçe, Eski (ve Yeni) Grekçe, Germanca, Slavca, ile Arnavutça ve Çingenecede vardır: *druma* (ağaç), *δρόσος* (çiğ, şebnem), *ἐντροπή* (hicap, ayıp), *drei* (üç), *drevny* (kadim, eski), *drit* (ışık), *drak* (üzüm).

Dv. Sanskritçe ve Slavcada vardır: *dvi* (iki), *dvery* (kapı).

Dy. Sanskritçe ve Macarcada vardır. Fakat bu son dilin imlâsında «gy» ile gösterilmektedir: *avâdya* (kusur), *Magyar* (Macar).

1. Bu dillerden bir kısmını, tarihsel veya kültürel ehemmiyetleri dolayısıyla, malûmat kabîlinden zikrediyoruz. Meselâ yerli dillerden Arnavutça ve Çingenece; Uzak-Şark dillerinden Çince, Japonca; Eski ve Yeni Yakın-Şark dillerinden de Sanskritçe ve Orduca gibi. Bunlardan Sanskritçeye ait kelimelerde, aslında ayrı harflerle gösterilen, ince «kh» ler -teamüle uygun olarak - «ç», «ç» ler «c», «c» ler de «j» ile; Orduca kelimeler ise kendi harflerimiz ile gösterilmiştir.

Dz. İtalyanca, Ermenice, Arnavutça, Japonca ve -istisnâ olarak - Çince de vardır: *mezzogiorno* (öğle zamanı), *dzov* (deniz), *dzâ* (öğrenmek), *midsumi* (göl) ve -isimler sonunda - *dzi* (çocuk = ismiyet edatı).

F gurupları

Fl, Fr. Roman, German ve Arnavut dillerinde vardır: *fleur* (çiçek), *freddo* (soğuk), *Fluss* (nehir), *Frau* (kadın), *flutura* (kelebek), *frym* (nefes).

Fn. Çekçede vardır: *fnukati* (ağlamsamak).

Fş, Ft. Arnavutçaya mahsustur: *fshat* (köy), *flû* (ayva).

1. Bunlardan *fş* Eski Farsçada da vardı; *fşûpâna* (koyun bekçisi) gibi ki, «çoban» kelimesinin aslıdır.

Fth. Eski ve yeni Grekçede vardır: *φθόγγος* (ses), *φθόσις* (erime, teverrüm).

Fy. Arnavutçaya mahsustur: *fjal* (söz, hikâye).

G gurupları

Gd. İslavca da vardır: *gde* (nerede).

Gh. Sanskritçe ve Orducaya mahsustur: *gharma* (sıcak), *ghâs* (ot).

Gl, Gr. Orduca, Sanskritçe, Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince, Germanca, İslavca, Arnavutça ve Çingenecede vardır: *banglâ* (kulübe), *grama* (köy), *γλυκός* (tatlı), *γράφμα* (yazı, harf), *grand* (büyük), *gross* (büyük), *glide* (kayma), *glagol* (fiil), *grad* (dolu), *gru* (kadın), *glor* (yuvarlak).

Gn. Grekçe, İslavca da vardır: *γνώσις* (bilgi), *gnoy* (çamur).

Gw. Japoncada vardır: *ni(n) gwatsu* (şubat)

Gy. Yalnız, Türkçeye geçmiş farsça kelimelerin kalın vokalle biten hecelerinde ve İtalyanca, Macarca ile Arnavutça ve Japoncada vardır: *gâh* = 𐎠𐎡𐎢𐎡 (bazı vakıt), *ghiaccio* (buz, ayna), *gyâr* (fabrika) *gjasht* (altı), *gyû-niku* (öküz).

Not. Fransızca, almanca, ingilizce kelimelerdeki incevokalli hecelerde bulunan *g*'ler, *y*'siz yani kalıncadırlar: *Guerre* = *gér* (harp), *geben* = *gêbn* (vermek), *give* = *giv* (ver) ve saire gibi¹.

1. Birinci Bölüm. s. 14' e bakınız.

J gurupları

Jl, Jm, Jn, Jr. Slavcada vardır: *jludovka* (kâğıt oyununda koz), *jmukat* (çalkalamak), *jnets* (hasatçı), *jranio* (sömürme).

H gurupları

Hr. Sanskritçeye mahsustur: *hrasva* (kisa), *hrd* (kalp),

Hv = Khv. Farsça, Sanskritçe ve Slavcada vardır. Fakat Farsçada *h* (kh) olmuştur: *خواجه = Hvâce* (efendi, hoca), *خوانده = h «v» a-* nende (okuyucu), *çvan* (köpek), *khvalit* (öğmek).

K gurupları

Kd. Çekçede vardır: *kde* (nerede).

Kf. Çingenecede vardır *kful* (tezek), *kfur* (topuk). Ancak kısmen «f, h» olmuştur.

Kh. Sanskritçe, Orduca, Çingenece ve Çincece vardır: *khanda* (parça, dilim); *kholnâ* (açmak), *kharno* (alçak), *k' ai¹-khay* (açmak).

Kl, Kr. Sanskritçe, Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince, Germanca, Slavca, Arnavutçada vardır: *kleca* (azap), *κλινη* (yatak), *clarus* (aydın), *clair* (vazih, berrak), *klein* (küçük), *clean* (temiz), *kley* (zamk); *kri* (satın almak) *κρίσις* (hüküm, temyiz, buhran), *creature* (hil-kat, mahlûk), *Kreide* (tebşir), *crown* (taç), *krú* (menba, kaynak), *kritizava* (kırkmak).

Km. Slavcada vardır: *kmet* (köy ağası, ihtiyar).

Kn. Eski ve Yeni - Grekçe, Slavca ve Germancada vardır. Ancak bu son dillerden İngilizcede birinci konsonant düşmüştür: *κνημῖς* (ge-tr), *kniga* (kitap), *kniez* (prens), *Knall* (patlama), *knowledge* (bil-me, bilgi).

Ks, ks'. Sanskritçe, Eski ve Yeni - Grekçe ile Polonezce ve Çingenecede vardır: *ks'atriya* (hükümdar), *ξύλον* (odun), *Ξενοφών* (şahıs adı), *ksiazka* (kitap), *ksavi* (maşa).

Kt. Eski ve Yeni - Grekçe ile Slavcada, ve Arnavutçada vardır: *κτιστής* (yapıcı), *kto* (kim), *ktu* (burada).

Kv. Sanskritçe ve Almancada vardır : *kva* (nerede), *Quelle* (membra).

Kw. Lâtince, İngilizce ve Japoncada vardır : *quo* (nereye), *queen* (kraliçe), *kwai* (cemiyet).

Ky. Türkçeleşmiş arapça ve farsça kelimelerin kalın vokal ile biten hecelerinde ve İtalyanca ile Rumence, Arnavutça, Çingence ve Japoncada vardır : *kâtîp* = كاتب (yazıcı), *kâr* = کار (iş, kazanç), *chiaro* (vazih), *chiar* (hattâ), *kjafa* (boyun), *kyuri* (hıyar).

L gurupları

Lj. Çekçede vardır: *ljivost* (yalan)

Lh, Lp. Çekçede vardır: *lhati* (yalan söylemek), *lpeti* (yapışık olmak).

Ls. Çekçede vardır: *lsitivý* (hilekâr).

Lv. Çekçe ve Polonezcede vardır : *Lwow* (Lemberg), *lvíce* (dişi arslan).

Ly. Slavca ve Çincece vardır : *lyes* (orman), *liáo*³=*lyáo* (bitirmek).

Lz. Çekcede vardır: *lze* (mümkündür).

M gurupları

Ml. Slavca ve Arnavutçada vardır : *mleko* (süt), *mledhe* (içtima).

Mn. Eski ve Yeni Grekçe, Slavcada vardır : μεμεοσύνη (tahattur), *mnogo* (çok).

Mr. Sanskritçe, Slavca ve Arnavutçada vardır : *mrd* (kil, çamur), *mrak* (zulmet), *mrete* (hükümdar).

Ms. Slavcaya mahsustur : *mstity* (intikam almak).

My. Slavca, Arnavutça ve Çincece vardır : *myakhkiy* (yumuşak), *mjal* (bal), *miao*⁴ = *myao* (mabed).

N gurupları

Nd. Arnavutçaya mahsustur: *ndéra* (şeref), *ndrejt* (doğru).

Ng. Arnavutçada vardır: *nga* (nereden).

Nğ. Eski ve Yeni Grekçe, Germanca ile Japoncada vardır: *αγγαρία* (angarya), *Dinge* (şeyler), *singing* (ırlama), *ringo* (elma).

Nr. Slavcaya mahsustur: *nřav* (mizaç, âdet, ahlâk).

Ny. Sanskritçe, Slavca, Macarca, Arnavutça ve Çince de vardır: *nyâya* (kaide), *nyet* (değil, yok), *nyâr* (yaz), *nji* (bir), *niu*² = *nyu* (sığır).

P gurupları

Pf. Almancaya mahsustur: *Pferd* (at), *Pfennig* (mark santimi). Çingenecede de vardır, fakat kısmen erimiştir: *pfuv* (yer, toprak) gibi.

Ph. Sanskritçe, Orduca, Çingenece ve Çince de vardır: *phala* (meyva), *phir* (tekrar), *phuro* (ihtiyar), *p'ao*⁴ = *phao* (top).

Pn. Grekçede vardır: *πνεῦμα* (nefes).

Pl, Pr. Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince, Germanca, Slavca, Arnavutça, Sanskritçe ve Çingenecede vardır: *Πλάτων* (Eflâtun), *pluriel* (cemi), *Platz, place* (yer), *plat* (başörtüsü), *pleku* (ihtiyar), *plu* (yüzmek); *πρόδοος* (terakki), *projecteur* (proje-tör), *prächtigt* (muhteşem), *proud* (mağrur), *prasi* (prasa), *prabhâ* (parıltı), *plal, pral* (erkek kardeş).

Py. Slavca, Arnavutça ve Çince de vardır: *pyos* (köpek, it), *pjepén* (kavun), *pjen* = *pyen* (yan, taraf).

R gurupları

Rj. Slav dillerinden Çekçeye mahsustur: *řec* (söz), *Řek* (Yunanlı).

Rr. (Kalın r) Arnavutçaya mahsustur: *rremi* (dal), *rroba* (elbise).

Ry. Slavca ve Japoncada vardır: *ryeç* (söz), *ryô* (nizam, tertip)

S gurupları

Sb. Eski Grekçe, Slavca ve Rumencede vardır: σβεστός (sönmüş), *sbor* (toplama), *sbuçum* (keder, dert).

Sf. Grekçe, Slavca ve Rumencede vardır: σφαίρα (küre), *sferkh* (üstten), *sfânt*, (mübarek).

Sj. Slavcaya mahsustur: *sjatie* (tazyik).

Sk. Sanskritçe, Eski ve Yeni - Grekçe, Eski ve Yeni - Lâtince, Slavca, Arnavutça, İngilizce ve İskandinav dillerinde vardır: *skand* (atlamak), σκύλος (köpek), *scuma* (köpük), *scuola* (mektep), *skaçka* (atlama), *skile* (tilki), *sky* (gök), *skald* (saz şairi).

Skh. Sanskritçe Eski ve Yeni Grekçede vardır: *skhal* (sendelemek), σχολή (meşguliyet, mektep). Bu son dilde *kh*, *kh* olmuştur.

Sl. İngilizce ve Slavcada vardır: *slow* (yavaş), *slava* (şeref, medih ve sena).

Sm. Sanskritçe, Eski ve Yeni Grekçe, İngilizce ve Slavcada vardır: *smar* (hatırlamak) σμέουρα (ağaç çileği), *small* (küçük), *smely* (tebessüm).

Sn. Sanskritçe, İngilizce, Slavca vardır: *snâl* (yılanmak), *snow* (kar), *snop* (başak demeti).

Sp. Sanskritçe, Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince, İngilizce, Arnavutça ve Slavcada vardır: *sparkh* (dokunmak), σπινός (ispinoz), *spontané* (kendiliğinden), *speak* (söylemek), *spag*, (sicim), *spasitel* (halaskâr).

Sr. Sanskritçe ve Slavcaya mahsustur: *s'rgala* (çakal), *sraunenie* (mukayese), *srp* (orak).

St. Sanskritçe, Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve yeni Lâtince, İngilizce, Slavca ve Arnavutadça vardır: *stu* (öğmek), σταυρός (haç), *station* (durma, durak), *steam* (istem - islim), *sto* (yüz), *stolijsa* (zinet).

Sv. Sanskritçe, Yeni Grekçe, Slavca, Fransızca ve İngilizcede vardır: *svap* (uyku), σβέσις (sönme), *svoy* (kendi), *svelte* (levant), *sweater* (örme yelek).

Ş gurupları

Şç. Rusça ve Japoncada vardır: *şçotka* (fırça), *sh'chi* (yedi).

Şk. Rusça, Arnavutça ve Japoncada vardır: *škola* (mektep), *Shkip* (Arnavutça), *shkoj* (gitmek); *sh'ka* (erkek geyik).

Şl, Şm, Şn. Almanca ve Slavcada vardır: *Schleim* (çamur, nuha'), *şlem* (tolga); *schmal* (dar), *şmel* (yaban arısı); *Schnee* (kar), *şnyaka* (bir cins kayık).

Şp. Almanca, Slavca ve Arnavutçada vardır: *Spiel* (oyun), *şpaga* (kılıç), *shpele* (mağara).

Şr. Almanca ve İngilizcede vardır: *Schrift*(yazı), *shrine* (sanduka).

Şt. Almanca, Bulgarca, Arnavutça, Çingenece ve Japoncada vardır: *Stein* (taş), *što* (şey), *shtat* (yedi), *shta* (dur), *sh'tateya* (terzi).

Şv. Almanca ve Slavcada vardır: *schwer* (güç), *şveyka* (terzi kadın, modistre).

T gurupları

Th. Sanskritçe, Orduca ve Çincece vardır: *artha* (şey, mevzu), *thôrà* (az), *t'a* = *tha* (o), *t'ai* ¹*hsi* = *thay khi* (İrak Garp, Avrupa)

Tk. Slavcada vardır: *tkanie* (dokuma).

Tr. Sanskritçe, Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve Yeni - Lâtince, Cermanca, Slavca, Arnavutça ve Çingenecede vardır: *tras* (titremek), *τρεῖς* (üç), *traction* (cer, çekme), *Trab*, (tris koşma), *tree* (ağaç), *trava* (ot), *tre* (üç), *travalo* (semiz ot).

Ts. İtalyanca, Almanca, Slavca, Arnavutca, Ermenice ve Japoncada vardır: *calzo* (ayakkabı), *Zeit* (zaman), *tsar* (imparator), *tsap* (teke), *tsi* (at), *tsuru* (turna).

Tv, Tw. Sanskritçe, Slavca ve İngilizcede vardır: *tvar* (acele etmek), *tvarit* (yaratmak, teşkil etmek), *twinkle* (pırıldamak).

Ty. Sanskritçe ve Slavcada vardır: *amartya* (lâyemut, ölmez), *tyelo* (cisim).

V gurupları

Vj, Vk, Vkh. Islavcaya mahsustur : *vjimanie* (içe basma), *vkus* (zevk, tat) *vkhod* (giriş).

Vl. Yeni Grekçe, Islavca ve Arnavutçada vardır : *βλέφαρον* (kaş), *vlaga* (rutubet), *Vlora* (Avlonya),

Vm, Vn. Islavcaya mahsustur : *vmut* (sarış, sarma), *vnos* (irad).

Vr. Sanskritçe, Islavca, Yeni Grekçe, Fransızca ve Arnavutçada vardır : *vraj* (yürümek), *vrka* (kurt) ; *vrajenie* (darbe) ; *βράχος* (kaya), *vrai* (doğru, gerçek), *vrapi* (koşu, sürat),

Vp, Vt, Vz. Islavcaya mahsustur : *vpeçatlenie* (intiba), *vtoroy* (ikinci), *vzaty* (almak).

Vy. Islavca ve Arnavutçada vardır : *vyetv* (dal), *vjeter* (eski).

Not. Rusçada «v» sert konsonantlar önünde «f» kıymetindedir.

Z gurupları

Zb. İtalyanca, Rumence ve Arnavutçada vardır : *sbandito* (izbandıd, haydut), *zbor* (uçuş), *zbath* (elbiseyi çıkarmak).

Zd. İtalyanca, Islavca ve Arnavutçada vardır : *sdegno* (öfke), *zdavno* (çoktan), *zdas* (teşvik etmek).

Zg. Fransızcada vardır : *second* (ikinci)

Zl. İtalyanca ve Islavcada vardır : *slegare* (çözmek), *zloy* (kötü).

Zm. İtalyanca, ve Islavcada vardır : *smalto* (emay), *zmey* (yılan).

Zn. İtalyanca ve Islavcada vardır : *znaty* (bilmek), *snello* (çevik),

Zr. İtalyanca ve Islavcada vardır : *sradicare* (kökünden çıkarmak), *zrenie* (bakış).

Zv. İtalyanca, Islavca ve Arnavutçada vardır : *svelare* (ifşa etmek), *zvon* (ses), *zvar* (asılı durmak).

Zy. Islavcaya mahsustur : *vizyaty* (almak).

2 Hece Sonundakiler

Hece sonundaki ikiz konsonantlar ise *kelime ortasında* ve yahut *kelime sonunda* bulunabilirler. Onun için, burada bunların her iki nevini de nazara alıyoruz. Bu konsonant guruplarının hiç bulunmadıkları diller şunlardır: *Grekçe, Lâtince, İtalyanca, İspanyolca, Japonca*. Bu son dilde yalnız *ts (u)* ve *dz (u)* gibi guruplar vardır. Arapçada ise yalnız kelime sonunda *vakf* (durma) halinde mevcuttur. *Vakfu - Vakf* gibi. Kalan dillerdeki başlıca guruplar da, alfabe tertibine göre, sırasile şöylece dağılmaktadırlar:

B gurupları

Bd, Bk, Bkh, Bh. Arapçaya mahsustur: *abd* - عبد (kul, köle), *sebk* - سبق (geçmek), *şibh*, شبه (benzer), *tabkh* - طبخ (pişirme), *kubh* - قبح (çirkinlik).

Bl. Arapça, Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır: *Habl* - جبل (ip), *double* (çifte, iki kat), *Nabel* (göbek), *able* (muktedir).

Bn. Arapça ve Almancada vardır: *gabn* - غبن (aldatma), *haben* (malik olmak).

Br. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve İslavcada vardır: *cebr* - جبر (zorlama), *ebr* - ابر (bulut), *funèbre* (ölümsel), *Biber* (kunduz), *robber* (haydut), *khrrabr* (cesur).

Bs. Arapça ve Lâtinceye vardır: *habs* - حبس (hapsetmek), *abstractio* (tecrit).

Bş, Bt. Arapça ve Almancada vardır: Ancak bu son dilde «pt» kıymetindedir: *neş* - نبش^{*} (toprak açma), *hübsch* (güzel), *habt* - حبط (mat etme), *Abt* (rahip).

By. Arapçaya mahsustur: *seby* - سبي^{*} (esiretmek), *zaby* - ظي^{*} (dişi geyik).

Bz. Arapça ve Farsçada vardır; *kabz* - قبض (tutma, alma), *sebz* - سبز (yeşil).

1 (*) işareti Osmanlıcada pek kullanılmayan kelimeleri gösterir.

C gurupları

Cd, Cf, Ch, Cl. Arapçaya mahsustur; *vecd* - وجد (heyecan), *recf* - رجف (sarıntı), *vech* - وجه (yüz), *ricl* - رجل (ayak), *necm* - نجم (yıldız),

Cn, Cr, Cs, Cv, Cr. Arapçaya mahsustur; *sicn* - سجن (zından), *fecr* - فجر (tan atma), *necs* - نجس (pislik), *hicv* - حجو (hicvetmek), *hacz* - حجز (haczetmek).

Ç gurupları

Çk. Ermeniceye mahsustur: *açk* (göz).

Çn, Cr. İngilizcede vardır: *kitchen* (mutfak), *pitcher* (testi)

D gurupları

Db, Df. Arapçaya mahsustur: *nedb* - ندب (yara izi), *ridf* - ردف (arka, tabi)

Dh. Sanskritçe, Orduca ve Arapçada vardır: *bandh* (bağlamak), *dûdh* (süt), *medh* - مدح (öğme).

Dk. Arapçada vardır: *Sudk* - صدق (doğruluk)

Dl, Dn. Arapça, İngilizce ve Almancada vardır: *Adl* - عدل (denklik, âdâlet), *Nadel* (dikiş iğnesi), *riddle* (bilmece), *khidn* خدن (arkadaş) *Orden* (nizam), *garden* (bahçe).

Dm. Arapça ve İngilizcede vardır: *hedm* - هدم (yıkma), *freedom* (serbestlik, hürriyet).

Dr. Arapça, Fransızca, İngilizcede vardır: *bedr* - بدر (dolunay), *cadre* (kadar, çerçeve), *Ader* (Damar).

Ds. Arapça ve Ermenicede vardır: *hads* - حدس (hads), *meds* (büyük).

Dş. *Dv.* Arapçada vardır: *khadş* - خدش (tırmalama), *adv* - عدو* (koşma).

Dy. İslavca ve Macarcada vardır. Ancak bu son dilin imlâsında «gy» olarak yazılmaktadır: *sudyba* (talih), *nagy* (büyük).

Dz. Ermenice ve Japoncada vardır: *midzu* (su) *arudz* (arслан).

F gurupları

Fd, Fk, Fh, Fkh, Arapçada vardır: *vefd* - وفد (elçi gelme), *ufk* افق (ufuk), *nefkh* نفخ (üfürme).

Fl. Arapça, Fransızca Almanca ve İngilizcede vardır: *tıfl* - طفل (çocuk), *nêfle* (muşmula), *Löffel* (kaşık), *raffle* (piyango).

Fn. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *defn* دفن (gömme), *Hafen* (liman), *often* (ekseriya).

Fr. Arapça, Fransızca, İngilizce ve Almancada vardır: *hafr* - حفر (kazma), *koffre*, ve *coffer* (sandık), *Hafer* (yulaf).

Fs. Arapça ve Grekçede vardır: *nefs* نفس (zat, ruh), Ζεύς - *Zefs* (Jüpiter)

Fş. Arapça ve Farsçada vardır: *refs* رفش (döğüp öğütme), *direfş* (bayrak).

Ft. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır: *naft* - نفت (neft), *aphte* * (ağız yarası), *heft* هفت (yedî), *Heft* (defter).

Fy, Fz, Arapçada vardır: *nefy* نفى (selbetme, sürme), *hıfz* حفظ (saklama)

Ğ gurupları

Ğb. Arapçada vardır: *rağb* رغب (rağbet heves etmek)

Ğç. Ermenicede vardır: *ampoğç* (bütün)

Ğd. Arapça ve Almancada vardır: *rağd* رغد (dirlik), *Jagd* (av)

Ğf. Arapça vardır: *rağf* رغف (hamuru top etmek).

Ğl. Arapça ve Almancada vardır: *şuğl* - شغل (uğraşma) *Nagel* (tırnak, çivi),

Ğm. Arapçada vardır: *rağm* - رغم (ikrah).

Ön. Arapça ve Almancada vardır: *rağn* - رغن* (söz dinleme), *Wagen* (araba).

Ğp. Ermenicede vardır: *guğp* (kunduz).

Ğr. Arapça ve Almancada vardır: *dağr* - دغر* (sıkıştırma), *Lager* (karargâh, kamp).

Ğs. Arapçada vardır: *dağs* - دغص* (karın yemekten şişme).

Ğf. Arapça ve Ermenicede vardır: *zağt* - ضغط* (sıkıştırma), *pağt* (baht, talih).

Ğy. Arapçaya mahsustur: *bağy* - بغى (ısyân).

Ğz. Arapça ve Farsçada vardır: *buğz* - بغض (kin), *mağz* - مغز (beyin).

H gurupları

Hb, Hc, Hd, Hf, Hk. Arapçaya mahsustur: *nehb* - نهب (yağma etme), *nehc* - نهج (yol, usul), *mehd* - مهد (beşik), *sehlf* - سهف (susuzluk), *sahk* - سحق (ezme, toz etme), *bahk* - بحق* (göz kör ve çukur olma).

Hl, Hm. Arapçaya mahsustur: *nahl* - نحل (bal arısı), *nahl* - نخل (hurma ağacı), *vehm* - وهم (kuruntu).

Hn. Arapça, Farsça ve Almancada vardır: *vehn* - وهن (yıprama), *sahn* - صحن (meydan, sahanlık); *pehn* - بين (geniş); *Nahen* (yaklaşma)

Hr. Arapça ve Farsçada vardır: *nehr* - نهر (nehir), *şehr* - شهر (ay), *bahr* - بحر (deniz); *şehr* - شهر (şehir), *mihr* - مهر (muhabbet, güneş).

Hs. Arapçaya mahsustur: *nuhs* - نخس (uğursuzluk).

Hş, Ht. Arapça, Farsça, Almancada vardır: *fuhs* - فحش (edepsizlik), *rahs* - رخس (at örtüsü); *taht* - تحت (alt), *suht* - سخط (darğınlık), *baht* (baht), *naht* (dikiş).

Hv, Hy, Hz. Arapçaya mahsustur: *sehv* - سهو (yanlış), *nahv* - نحو (nahiv, sintaks); *rahv* - رخو* (gevşek), *nehy* - نهى (menetme), *va-hy* - وحى (Tanrısal ilham); *rehz* - رهز (sarsma, titretme), *ahz* - اخذ (alma), *vahz* - وخذ* (saplama).

Kh gurupları

Khd, khk. Ermenicede vardır: trakhd (cennet), dsakhk (masraf).

Khn. Almancada vardır: Nachen (sandal), Wachen (nöbet bekleme).

Kht. Almancada vardır: Acht (dikkat), Recht (hak), nicht (değil).

K gurupları

Kb. Arapçaya mahsustur: sakb - سكب (delme).

Kd. Arapça ve İngilizcede vardır: nakd - نقد (para), naked (çıplak).

Kf. Arapçaya mahsustur: vakf - وقف (vakfetme, hasretme).

Kh. Arapça, Sanskritçe ve Orducada vardır: vikh - وِخ (haya-sız), likh (hakk etmek, kakmak), rakhnâ (koymak).

Kl. Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce ve Almancada vardır: nakl - نقل (aktarma), nukl - نكل (meze), socle (direk tabanı), backle (toka, kopça), Hackel (çengel).

Km. Arapçaya mahsustur: hükm - حكم (hükmetme).

Kn. Arapça, Almanca, İngilizcede vardır: rükn - ركن (direk, esasî unsur), Becken (leğen), bacon (domuz pastırması).

Kr. Arapça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır: nakr - نكر (yontma), nacre (sedef), Acker (tarla), baker (ekmekçi, fırıncı), dakr (kayın birader).

Ks. Arapça, Lâtince, Almanca, İngilizce, Fransızcada ve Ermenicede vardır: ak's - عكس (ters etme), lux (ışık), Wachs (balmumu), box (kutu, boks); axe (mihver), lux (ihtişam), tuks (duka).

Kş. Ky, Kz. Arapçaya mahsustur: nakş - نقش (boyama, çizme), saky - سقي (sulama), rekz - ركز (dikme, kurma).

L gurupları

Lb. Arapça, Almanca ve Rumencede vardır: *kalb* - قلب (yüre-
rek), *halb* (yarım), *alb* (beyaz).

Lc. Arapçada vardır: *felc* - فاج (kötürümlük).

Ld. Arapça, Almanca, İngilizce ve Rumencede vardır: *cild* -
جلد (deri), *Feld* (tarla), *cold* (soğuk), *cald* (sıcak).

Lf. Arapça, Fransızca, Almanca, İngilizcede vardır: *elf* - الف
(bin), *golfe* (körfez), *Wolf* (kurt), *self* (kendi).

Lg. Fransızca, Almancada vardır: *algue* (yosun), *Balg* (körük).

Lk. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce, Slavcada ve
Ermenicede vardır: *halk* - خلق (yaratma), *kilk* - كلك (kalem), *quel-*
que (birkaç), *Volk* ve *folk* (kavim), *vilk* (kurt), *khelk* (kafa, beyin).

Lkh. Almancada vardır: *Kelch* (ke's); *Milch* (süt).

Lh. Arapça ve Farsça vardır: *milh* - ملح (tuz), *sulh* - صلح (barış),
selh - سلخ (deriyüzme), *telkh* - تلخ (acı).

Lm. Arapça, İngilizce, Almanca ve Arnavutçada vardır: *ilm* -
علم (bilgi), *film* (ince zar, filim), *Helm* (tolga, miğfer), *njelm* (tuzlu).

Ln. Almancada ve İngilizcede vardır: *Bellen* (havlama), *woolen*
(yünlü)

Lp. Sanskritce ve İngilizcede vardır: *kalp* (muntazam olmak),
help (yardım etme)

Ls, Lş. Arapçada; *lş* Almancada vardır: *füls* - فلس (para),
Wals (vals); *falsch* (yalancı, yanlış).

Lt. Arapça, Fransızca, Germanca, Slavca, Rumence ve Macar-
cada vardır: *halt* - خاط (karıştırma), *svelte* (levent); *alt* (eski), *salt*
(tuz); *joll* (sarı), *inalt* (yüksek), *tisztelt* (muhterem).

Lv, Ly. Arapça, Fransızca ve Macarcada vardır; ancak ikincisi
bu sonraki dillerde «y» olmuştur: *delv* - دلو (kova), *salve* (yay-
lımateş), *nyelv* (dil), *vely* - ولي (takibetmek), *fille* (kız), *kiraly* (kral).

M gurupları

Mb. (Nb). Arapça, Sanskritçe, Fransızca ve Ermenicede vardır : *zenb* - ذنب (günah), *lamb* (asmak), *colombe* (güvercin), *amb* (bulut).

Md. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır : *hamd* - حمد (öğme, şükretme), *Hemd* (gömlek), *named* (adlı, sanlı, mezkûr).

Mğ. Arapçada vardır : *zamğ* - ضامغ (zamlık).

Mk. Arapça ve Ermenicede vardır : *umk* - عمق (derinlik), *temk* (yüz, çehre).

Mkh, Mh. Sanskritçe ve Arapçada vardır : *damç* (ısırmak), *rimh* - رمح (mızrak).

Ml. Arapça ve Almancada vardır : *haml* - حمل (yükleme, isnad), *Him-mel* (gök).

Mn. Arapça, Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır : *emn* - أمن (emniyet), *hymne* (ilâhi), *Nehmen* (alma), *omen* (fal).

Mp. Fransızca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *trompe* (hortum), *camp* (kamp), *tamp* (eğer, semer).

Mr. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır : *hamr* - خمر (şarap); *Ham-mer*, *hammer* (çekiç).

Ms. Arapça, Almanca ve Ermenicede vardır : *lems* - لمس (değme, dokunma), *Wams* (yelek), *doms* (pusula, mektup).

Mt. Arapça ve Almancada vardır : *semt* - سمت (taraf, istikamet), *Amt* (vazife, memuriyet).

Mş, My, Mz. Arapçaya mahsustur : *nemş* - نمش* (kovuculuk), *remy* - رمى (atma), *ğamz* - غمز (göz işareti yapma, kovuculuk).

N gurupları

Nb (Mb). Arapça ve Fransızcada vardır : *zenb* - ذنب (günah) *colombe* (güvercin).

Nc. Arapça, Sanskritçe, Farsça ve İngilizcede vardır : *ğunc* - غنح (nazlanma), *anj* (yağlamak), *renc* - رنج (zahmet), *range* (sıra).

Nç. Farsca, Ördüca, İngilizce ve Ermenicede vardır: *penç* - *pen* (beş), *kânç* - (kadeh), *winç* (vinç), *inç* (ne).

Nd. Arapça, Sanskritçe, Farsça, Orduce, Ermenice, Roman, German ve Macar dillerinde vardır. Fakat bunların bazılarında « nt » kıymetindedir: *kand* - کاند (şeker), *nind* (yemek), *rind* - رند (dünya ehli), *nînd* (uyku), *pand* (hapishane), *bande* (takım, bando), *End*, *end* (son), *rend* (nizam).

Nf. Arapça, Fransızca, ve Almancada vardır : enf- أنف (burun), nymphe (superisi), Hanf (kenevir).

Ng. Farsça, Fransızca, Ermenice ve Çingenecede vardır : *Reng-* رنگ (renk, boya), *langue* (dil), *anang* (böyle), *sung* (güzel koku).

Nğ. Almanca, İngilizce ve Çince de vardır : *Ring* (halka, yüzük), *Bildung* (inşa, tahsil, teşkil), *building* (inşa, yapı, teşkil), *king* (kral, hükümdar); *huang*² (sarı).

Nh. Arapçada vardır : *kūnh* - كُنْه (esas, dip), *anh* (u) - اَنْه (ondan), *sinkh* - سِنْخ (diş çukuru).

Nk. Arapça, Sanskritçe, Farsça, Orduca, Fransızca ve Alman dilleri ile Ermenice ve Çingenecede vardır : *unk* - عنق (boyun), *çank* (endişe etmek), *tenk* - تنك (dar), *hanknâ* (araba sürmek), *quelconque* (her hangi bir); *Bank*, *bank* (sıra, banka) *orenk* (kanun); *benk* (şey-tan).

Nkh. Sanskritcede vardır : *anç* (eğmek).

Nr. Fransızçada vardır : *genre* (nevi).

Ns. Arapça, Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır: *cins* - جنس (soy), *danse* (dans), *Gans* (kaz), *quince* (ayva).

Nş. Fransızca ve Almancada vardır: *manche* (yen), *Mensch* (insan).

Nt. Arapça, Orduca, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Ermenice de vardır : *bînt* - بنت (kız evlât), *dant* (diş), *compte* (hesap), *ant* (karınca), *bunt* (renkli), *kunt* (küre).

Ny. Fransızca ve Macarcada vardır : *Champagne* (şampanya), *leany* (kız).

Nz. Arapça, Fransızca ve İngilizcede vardır : *kenz* - كنز (hazine), *onze* (onbir), *bronze* (tunç).

P gurupları

Pd. İngilizcede vardır : *hoped* (me'mul).

Pf. Almancaya mahsustur : *Kopf* (baş), *Topf* (çömlek, toprak kap).

Pl. Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır : *simple* (sade), *Kuppel* (kubbe), *apple* (elma).

Pn. Almancada ve İngilizcede vardır : *kneipen* (meyhane âlemi yapmak), *happen* (vuku bulmak).

Pr. Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır : *propre* (temiz), *Kaper* (erkek domuz), *copper* (bakır).

Ps. Sanskritce, Eski ve yeni Grekçe, Lâtince ve Almancada vardır : *dips* (ızırara çalışmak), φλέψ (damar), *biceps* (cerrah makası) *Schnaps* (rakı).

Pş. Almancada vardır : *hübsch* (güzel).

Pl. Fransızca ve İngilizce ile -Türkçeye geçmiş- arapça kelimelerde vardır : *apte* (kabiliyetli), *rapt* (kapma), *rapt* - ربط (bağlama).

R gurupları

Rb. Arapça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *harb* - حرب (cenk etme), *herbe* (ot), *derb* (haşın), *sorb* (üvez), *gerb* (suret, tarz).

Rc. Arapça, Farsca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *derc* - درج (araya koymak), *erc* - ارج (kıymet), *charge* (yük), *garc* (kısı).

Rç. İngilizce, Slavca ve Ermenicede vardır : *church* (kilise), *krçma* (meyhane), *şurç* (etraf).

Rd. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Ermenice-

de vardır : *verd* - ورد (gül), *derd* - درد (ağrı, elem), *moularde* (hardal), *Herd* (ocak), *bird* (kuş), *sird* (kalb).

Rdh. Arnavutçada vardır : *bardh* (beyaz).

Rf. Arapça, Farsa, Almanca ve İngilizcede vardır : *örf* - عرف (örf, adet), *berf* - برف (kar), *Dorf* (köy), *turf* (cim, tezek, turb).

Rg. Farsça, Fransızca, İslavca ve Ermenicede vardır : *mürg* - مرغ (kuş), *merg* - مرگ (ölüm); *morgue* (morg, melânkoli), *torg* (ticaret), *harg* (zaruret, vergi).

Rğ. Arapça ve Almancada vardır : *merğ* - مرغ* (salya), *karg* (hasis).

Rj. Fransızca ve Ermenicede vardır : *marge* (kenar) *varj* (alışık, eliyatık).

Rh. Arapça, Farsça, Sanskritçe, Orduca ve Ermenicede vardır : *şerh* - شرح (yarmak, açmak), *narh* - نرخ (narh), *sürh* - سرخ (kırmızı), *garh* (zemetmek), *barhnâ* (artmak), *aşkharh* (dünya).

Rk. Arapça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *terk* - ترك (bırakmak), *barque* (kayık), *Werk* (iş), *bark* (kabuk ve saire), *kirk* (kitap).

Rkh. Sanskritçe ve Almancada vardır : *març* (dokunmak), *Storch* (leylek).

RI. Fransızca ve İngilizcede vardır : *merle* (karatavuk), *earl* (dük, üçüncü sınıf rütbe sahibi).

Rm. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *cürm* - جرم (suç), *kirm* - کرم (kurt, yerkurdu), *larme* (göz yaşı), *Lärm* (gürültü), *warm* (sıcak), *tarm* (taze).

Rn. Arapça, Fransızca, Almanca, İngilizcede vardır : *karn* - قرن (boynuz, asır), *corne* (boynuz), *Horn* (boynuz),

Rp. Fransızca, Almanca, İngilizce, Sırpça ve Ermenicede vardır : *écharpe* (şarpa), *Warp* (halat), *sharp* (keskin) ¹, *sırp* (orak), *surp* (mukaddes).

Rs. Sanskritçe, Arapça Farsça Fransızca, Arnavutça ve Ermenicede

1. Bu ve emsali ingilizce kelimelerdeki r'ler telâffuzda yok gibidir.

vardır : *mars* (ihmal, nisyan), *ders* - درس (ders verme) *pürs* - پرس (sor=soran), *traverse* (travers, ray tabanı), *bars* (gebe), *vars* (saç).

Rş. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce, Ermenice ve Çingenecede vardır : *ferş* - فرش (döşeme), *türş* - ترش (ekşi), *marche* (yürüyüş), *Hirsch* (geyik), *marsh* (bataklık), *korş* (külrengi), *berş* (sene).

Rl. Arapça, Sanskritçe, İslavca, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *fart* - فرط (taşkınlık), *vart* (dönmek, evirmek), *smrt* (ölüm), *carte* (harita), *hart* (sert). *smart* (keskin), *vart* (gül).

Rth. İngilizcede vardır : *birth* (doğuş).

Ry Arapçada vardır : *mery* - مری (hayvanın memesini sıvama).

Rz. Arapça, Farsça, İngilizce ve Ermenicede vardır : *ürz* - أرز (pirinc), *arz* - عرض (gösterme), *arz* ارض (küre); *gürz* - گرز (topuz, lobut); *Mars* (merih), *trousers* (şalvar); *barz* (sade).

S gurupları

Sb. Arapça ve Farsçada vardır : *kisb* - کسب (kazanmak), *esb* - اسب (at).

Sc, Sf, Sğ, Sh. Arapçada vardır : *nesc* - نسج (dokuma, örgü), *nesf* - نصف* (dibinden yıkmak), *nüşğ* - نضغ (nebat suyu), *mesh* - مسح (sıvama), *nesh* - نضخ (bozma, nesih).

Sg. Ermenicede vardır : *isg* (hattâ).

Sd. Arapça ve Ermenicede vardır : *kasd* - قصد (niyet, davranış), *kharusd* (zengin).

Sk. Arapça, Fransızca, İngilizce ve Ermenicede vardır : *nesk* - نسق (nizam); *kiosque* (köşk), *casque* (başlık, tolga); *ask* (sorma), *khosk* (söz).

Sl. Arapça, Almanca ve İslavcada vardır : *nesl* - نسل (soy, uruk), *misl* - مثل (benzeri, eş); *Kessel* (kazan), *misl* (düşünce).

Sm. Arapça ve Fransızcada vardır : *ism* - اسم (ad), *égoïsme*, (bencilik, egoizm).

Sn. Arapça, Almanca ve Slavcada vardır: *hüsn* - حسن (güzellik, iyilik), *beissen* (ısırmak), *yasn* (vazih).

Sp. İngilizcede vardır: *rasp* (törpülemek).

Sr. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *nesr* - نسر (kartal), نسر (nesir); *besser* (daha iyi), *dresser* (timarcı, tezgâh).

St. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce, Slavca ve Çingenecede vardır: *tast* - طست (leğen), *dest* - دست (el), *néfaste* - (uğursuz), *Rost* (pas), *cast* (atma, neşir), *bust* (kebab şisi).

Sy. Arapçaya mahsustur: *nesy* - نسي (unutulma).

Ş gurupları

Şb. Arapçada vardır: *üşb* - *عشب (taze ot).

Şç. Rusçada vardır: *veşç* (şey).

Şd. Arapça, Ermenice ve Çingenecede vardır: *rüşd* - رشد (er-
ginlik), *taşd* (ova), *gashd* (odun).

Şf. Arapçada vardır: *keşf* - كشف (açma, bulma).

Şk. Arapça ve Farsçada vardır: *işk* - عشق (aşk, sevdâ),
meşk - مشق (temrin), *eşk* - انك (gözyaşı), *sirişk* - سرشك (gözyaşı).

Şl. Arapça ve İngilizcede vardır: *feşl* - *فشل (gevşek olma),
bushel (kile).

Şm. Arapça, Farsça ve Ermenicede vardır: *reşm* - *رشم (yazmak,
damgalamak), *çeşm* - چشم (göz), *troşm* (damga).

Şn. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *aşn* - عشن (tahmin
etmek), *heischen* (dilemek), *nation* (millet).

Şr. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *neşr* - نشر (yayma,
saçma), *Fleischer* (kasap), *usher* (kapıcı).

Şt. Farsça, Ermenice, Arnavutça ve Çingenecede vardır: *heşt* - هشت (sekiz), *işt* (doğru), *gjasht* (altı), *vusht* (dudak).

Şy. Arapçada vardır: *meşy* - مشى (yürüme).

T gurupları

Tb, Tf, Tk. Arapçada vardır: *kutb* - قطب (kazık, kutup), *atf* - عطف (eğme, isnad), *fiik* - فتيق (yarma, yarıлма), *hetk* - هتك (yirtma).

Th. Arapça ve Sanskritçede vardır: *sath* - سطح (yüzey), *path* (inşad ve kiraat).

Tl. Arapça, İngilizce ve Almancada vardır: *ritl* - رطل (litre, rital), *little* (küçük); *mittel* (orta).

Tm. Arapça, Fransızca, İngilizce ve Almancada vardır: *hatm* - ختم (bitirme, mühürleme), *rythme*, *rythm* (vezin, ritm), *Atem* (nefes).

Tn. Arapça Almanca ve İngilizcede vardır: *kuln* - فطن (pamuk), *katen* (öğütme), *button* (düğme).

Tr. Arapça, Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır: *setr* - ستر (örtme), *pâtre* (çoban), *Vater* (peder), *better* (daha iyi).

Ts. Arapça, Almanca, İtalyanca, Rumence, Slavca, Ermenice ve Japoncada vardır: *ats* - عطس (öksürmek), *Netz* (ağ), *ragazzo* (oğlan), *draguts* (sevimli), *otets* (baba), *tets* (u) (demir).

Tş. Arapçada vardır: *atş* - عطش (susuzluk).

Ty. Arapça ve Slavcada vardır: *laty* - لطي* (yapışmak), *pisaty* - (yazmak.) [Bu sonuncuda *y' t'*yi ıslaklaştırmaktadır]

V gurupları

Vb. Arapça ve Almancada vardır. Ancak bu son dilde yalnız *a* dansonra gelir: *sevb* - ثرب (elbise), *Staub* (toz).

Vc. Arapçada vardır: *mevc* - موج (dalga), *fevc* - فوج (yığın).

Vd. Arapça ve İngilizcede vardır: *taud* - طود* (büyük dağ), *crowd* (yığın).

Vf. Arapça ve Almancada vardır: *havf* - خوف (korku), *Lauf* (koşu, cereyan).

Vk, Vh. Arapçada vardır: *şevk* - شوق (sevinç, heyecan), *şevk'* - شوك (diken), *fevh* - فوه (ağız), *levh* - لوح (levha), *havh* - خوخ (şef-tali).

Vkh. Almancada vardır: *Rauch* (duman).

VI. Vn. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *hevl* - هول (korku), *faul* (çürük, tembel), *bowel* (barsak); *savn* - صون (hima-ye), *avn* - عون (yardım), *hauen* (yontma), *own* (kendi).

Vm. Arapça ve Almancada vardır: *yevm* - يوم (gün), *Baum* (agaç).

Vs. Arapça, Almanca, İngilizcede vardır: *kavs* - فوس (yay), *Haus* (ev), *mouce* (fare).

Vz. Arapça ve İngilizcede vardır: *fevz* - فوز (muvaffakiyet), *house* (ev).

Y gurupları

Yb. Arapça ve Almancada vardır: *ayb* - عيب (kusur), *leib* (beden).

Yc. Arapça, İngilizce ve Ermenicede vardır: *heyc* - هيج* (toz kalkmak), *rage* (tehevvür), *bacuyc* (ziynet).

Yd. Arapça, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır: *kayd* - قيد (bağ, bukağı), *Neid* (haset), *ride* (suvarilik, at gezisi), *ayd* (yanak).

Yf. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *hayf* - حيف (esef), *reif* (olgun), *life* (hayat).

Yj. Ermenicede vardır: *vaduyj* (kuvvetsiz).

Yk. Arapça, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır: *eyk* - أيك* (koru), *Streik* (grev), *like* (sevmek, müşabih), *ayk* (şafak).

Yl, Ym, Yn. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *lejl* - ليل (gece), *Heil* (necat, selâmet), *rail* (ray); *ğaym* - غيم (yağmur bulutu), *Heim* (yurt), *lime* (kireç, ıhlamur, tutkal, limon); *ayn* - عين (göz, kaynak, öz), *kein* (hiçbir), *line* (hat, çizgi). Bunlardan «yl, yn» Ermenicede de vardır: *dsuyl* (tembel), *puyn* (yuva).

Yr, Ys, Yl. Arapça, Farsça, Almanca, İngilizce ve Ermenicede vardır: *hayr* - خير (hayırlı, iyi), *şeyr* - شير (arslan), *Feuer* (ateş), *fire* (ateş), *mayr* (ana); *teys* - تيس (tekte), *Eis* (buz, dondurma), *ice* (buz,

dondurma), *huys* (ümit); *beyt* - بیت (ev, mısra), *Reit* (ata binme), *kite* (çaylak, uçurtma), *ayt* (şu).

Yş. Arapça ve Almancada vardır: *ceyş* - جيش (asker, ordu), *Fleisch* (et).

Yv. Farsça ve İngilizcede vardır: *greyv* - غريو (feryad), *knave* (uşak, hilekâr).

Yz. Arapça ve İngilizcede vardır: *feyz* - فيض (bereket, ongunluk), *beyz* - بيض (yumurta), *rise* (seyahat, kalkınma).

Z gurupları

Zb, Zc. Arapçaya mahşustur: *kizb* - كذب (yalan), *hizb* - حزب (fırka, gurup), *mezc* - مزج (karıştırma), *lezj* - لزع (yapışkan olma).

Zd. Arapça ve Farsçada vardır: *hazd* - حصد (dal kırma, kesme), *nezd* - نذ (yan, kat).

Zf. Arapçada vardır: *nezf* - نzf (su çekilme), *hazf* - حذف (atma).

Zk. Arapça ve Ermenicede vardır: *mezk* - مزق (yırtma), *azk* (millet).

Zl. Arapça ve İngilizcede vardır: *bezl* - بذل (bol bol verme, dökme), *puzzle* (bulmaca).

Zm. Arapça, Farsça, İngilizce ve Ermenicede vardır: *hazm* - هضم (hazmetme, sindirme), *bezm* - بزم (meclis, toplantı), *chasm* (uçurum), *gazm* (cilt, inşa).

Zn. Arapça, Almanca, İngilizcede ve Ermenicede vardır: *hūzn* - حزن (mahzunluk), *Rasen* (çimen), *chosen* (seçme, seçilmiş), *azn* (asil, lâtif, kibar),

Zr. Arapça, Almanca ve İngilizcede vardır: *nezr* - نذر (ada-
ma), *būzr* - بذر (tohum), *loser* (daha gevşek), *easer* (daha kolay).

Zt. Ermenicede vardır: *azt* (haber, ilân, ibret).

1. Bu gibi sözlerde vokalin bir uzun kapalı «é» mi, yoksa bir diftong mu olduğu araştırılmaya değer.

Zy. Arapçada vardır: *şazy* - شظى (kaval kemiği).

Not 1. Yukarıda kaydettiğimiz gibi, bunlar başlıca mümkün olan kombinezonlardır; yoksa saydığımız dillerde daha başka bir takım terkipler daha bulunacağı tabiidir.

Not 2. Hece sonundaki gırtlak konsonantı (• = hemze) terkiplerini ayrıca zikretmedik. Çünkü bu konsonant dilimizde yalnız Arap alfabesindeki • ve ع harflerinin sesel kıymetlerini vermektedir. Bunları ise, birinci bölümde yalnız bir tek ses olarak göstermiştik.

Bununla beraber bu nevi terkiplere ait olmak üzere şu bir kaç örneği kaydetmeği faydalı görüyoruz: *şe'n* - شَان (oluş, olgu), *şey'* - شَى (şey), *men'* - مَنع (yasakletme), *ra'y* - رَمَى (gütme, sürme), *ref'* - رَفَعَ (kaldırma, yükseltme), *re'y* - رَأَى (fikir, görüş) ve saire.

Not 3. Aynı konsonant Avrupa dillerinden Dancada (Danimarkacada) da vardır: *mod*, *mo'd* (tarz, siyga) gibi. Fakat bu dile hususî bir ehemmiyet vermemiş olduğumuz için, bahse dahil edilmemiştir.

C. Üçüz Konsonantlar

Üçüz konsonant gurupu tipleri ikiz konsonantınkilere nazaran çok daha nadirdir, ve böyle ikiz konsonantlara malik olmıyan dillerde, tabiatile, bu üçüz guruplar da bulunmamaktadır. İkiz konsonantlı dillerden bazılarında ise bu üçüz guruplar ya hiç yoktur. Arapça ve Farsçada olduğu gibi; yahut bazıları var, bazıları yoktur: daha başka dillerde olduğu gibi; Bu suretle bazı dillerde bulunan üç konsonantlı tiplerden başlıcalarını da a) *hece başındakiler*, b) *hece sonundakiler* olmak üzere iki sınıfa ayırabiliriz.

1. Hece başındakiler.

Bhr, *Brh*. Sanskritçeye mahsustur: *bhrthâ* (verim), *brhant* (ulvî).

Brn, *Brv*. Slavcaya mahsustur: çekçe *brnkati* (zingırdatmak), sırpça *brvno* (direk, putrel).

Çtr. Yine öyle : çekçe *çtrnaet* (on dört).

Drkh, Drş. Sanskritçeye mahsustur : *drç* (nazar), *drşti* (görme).

Drs. Slavcaya mahsustur : *drsnost* (huşunet).

Pfl. Almacnya mahsustur : *Pflaum* (erik), *Pflaster* (kaldırım).

Skl. Eski ve Yeni-Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince ve Slavcada vardır : *σκληρός* (sert), *sclavus* (esir), *sklonny* (mail), *screen* (ekran, beyaz perde).

Spl. Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince, Slavca ve İngilizcede vardır : *σπλαγγή* (merhamet), *splendidus* (muhteşem), *splest* (sarma, örme).

Spr. Eski ve Yeni Lâtince, Slavca ve İngilizcede vardır : *spritus* (nefes, ruh), *sprocity* (sormak), *spring* (bahar).

Sth. Sanskritçeye mahsustur : *sthâ* (durmak).

Stl. Slavcaya mahsustur : *stlati* (sermek).

Str. Sanskritçe, Eski ve Yeni Grekçe, Eski ve Yeni Lâtince, Slavca ve İngilizcede vardır : *stri* (kadın) *στρατηγία* (asker sevki ilmi, sevkulceyş), *structura* (yapı, inşa, bünye), *straşny* (korkunç) *strong* (kuvvetli).

Şpl. Çekçeye mahsustur : *şplhati* (tırmanmak).

Şpr. Almanca ve Çekçede vardır : *Sprache* (lisan), *şprym* (lâtime, alay).

Ştr. Almacaya mahsustur : *Strasse* (sokak).

Ştv. Çekçeye mahsustur : *ştvti* (av sürmek).

Trd. Slavcaya mahsustur : *sırpça trdlo* (havan eli).

II. Hece sonundakiler

Ğds, Ğts. Ermenicede vardır : *angeğds* (samimî), *teğts* (şeftali).

Lts. Almacada vardır : *Salz* (tuz), *Milz* (dalak).

Mpf. Yine öyle : *Kampf* (harp), *stumpf* (künt).

Nçk. Ermenicede vardır : *inçk* (mülk).

Nkl. Fransızca, Almanca ve İngilizcede vardır: *oncle* (amca, dayı), *Enkel* (torun), *twinkle* (pırıldamak).

Nst. Almancaya mahsustur: *Kunst* (sanat), *Dunst* (duman, sis).

Pst. Almancaya mahsustur: *Obst* (meyva).

Rds, Rts. Ermenicede vardır: *jamakords* (saatçi), *tsorts* (elbise).

Stm. Aslen Gerkçeye mahsus olup Fransızca ve İngilizcede vardır: *asthme* (nefes darlığı, astım), *isthme* (berzah).

Str. Fransızca, Almanca, İngilizcede vardır: *astre* (yıldız) *Pflaster* (kaldırım), *caster* (kunduz).

Tsk, Yds. Ermenicede vardır: *çağatsk* (değirmen), *aydz* (keçi).¹

Not 1. Şüphesiz ki, bunlar haricinde daha bir çok üçüzkombinezonlar da vardır. Fransızcada *mbL, ndr*; İngilizcede *spl*; Almancada *rts*, Ermenicede *yls* ve saire gibi. Örnekler: fransızca *comble* (son derece, dolu), *gendre* (damad), ingilizce *Gospel* (İncil), almanca *schwarz* (siyah), *Quartz* (çakmak taşı), ermenice *payts* (lâkin) gibi.

Not 2. Bunlardan başka *dördüz* (dört konsonantlı) terkipler de vardır ki, bunları birer sıralamayı lüzumsuz buluyoruz. Daha evvelki tipler gibi, bunlar da hece başında ve hece sonunda bulunabilirler. Her iki şekil için örnekler: çekçe *prst* (parmak), *tvrz* (istihkâm), *zvdka* (nakarat); sırpça - hırvatça *cvrst* (metin), *smrt* (ölüm) gibi.

Not 3. Önsözde söylemiş olduğumuz gibi, bütün bunlar empirik (görgüsel) bir takım bilintilerdir; yoksa tam manasile bunların ilmi (bilgisel) olabilmesi için, her tek ses veya ses gurupunun muhtelif dillerdeki hakikî telâffuzları ve bunların umum lûgat (kelime mevcudu) içerisinde yüzde kaç nisbetine tekabül ettikleri, birer birer tesbit olunmak lâzım gelir. Böyle bir tetkik neticesi ise burada çizibildiğimiz kabataslak çerçiveyi esaslı bir surette değiştirilene uğratabilir. Çünkü, bu muhtelif dillere ait olmak üzere zikrettiğimiz örneklerden bazılarının bu dillerde pek nadir, hattâ tek; bazılarının ise pek çok sayıda olmaları mümkündür.

¹ Buraya kadar zikrettiğimiz Ermenice örnekler için yurddaşımız Bay Nişan-yandan istifade edilmiştir.

III. BASKI (VURGU)

Sabilbaskılı bir dil olduğunu bildiğimiz Türkçede, bu baskının yerini görmüştük. Tasrifsiz kelimelerde bu yer cins isimlerinde, şahıs isimlerinde ve sıfatlarda, kelimenin son hecesi idi. Yer isimlerinde, zarflarda ve nidalarda ise, âdet üzere, biraz daha geriye, hattâ ilk heyece kadar ilerliyordu. Aynı baskı yeri Şark dillerinden *Farsça*, *Ermenice*; Garp dillerinden *Fransızca* için de normaldir. Şu hale göre, *baskısı son hece üzerinde bulunmayan* bir kelime - müstesnalar hariç - bu üç dilden hiç birine mensup olamaz.

Bununla beraber, kelimelerinin baskısı sona olmadığı halde, Türkçeye geçince bu baskıların sona alındıkları bir dil vardır: *Arapça*. Filhakika bu dilde baskı, normal olarak, çok kere sondan evvelki uzumvokalli hecelerde; hecelerinin hepsi de kısavokalli kelimelerde ise, en baştaki hecede bulunmaktadır: *Kâtip* - كاتب *kâtib (un)*, *muamele* - معاملة - *muamêle - (tun)*, *amele* - عمله - *âmele (tun)*, *Arabi* - عربي *ârabbiyy' (un)*, *Türki* - ترکی *Türkiyy(un)* gibi ¹ .

Not 1. Türkçeye geçmiş İtalyanca bazı kelimelerin de, son hece vokalinin düşmesi dolayısıyla, baskısı - görünüşte - son hecede bulunmaktadır: *baston* (aslı *bastone*), *balkon* (aslı *balcone*) gibi. Ancak bunlardan, evvelkisinin Venedik yahut Cineviz lehcesinden geldiği halde, ikincisinin Fransızcadan gelmiş olması mümkün olduğunu yukarda görmüştük.

Not 2. Buna mukabil, dilimize geçmiş bazı fransızca kelimeler - aslında son heceleri baskılı olduğu halde - , analoji tesirile, italyanca sözlerin şekillerini alarak, baskılarını sondanevvelki heceye nakletmişlerdir: (*eau de*) *cologne-kolonya* (suyu), *champagne-şampanya* gibi.

Fakat bu son kelimenin İtalyanca vasıtasile geçmiş olduğu da düşünülebilir. Filhakika bu dilde yabancı kelimelerin bile sonunun - İtalyanca kelime sonunun vokalik bünyesi dolayısıyla - vokalleştirilmesi tabiidir. Hattâ umumî konuşma dilinde *Newyork* şehrinin bile *Newyorke* şeklinde talâffuz edildiği kaydedilmektedir.

1. Mehmet Bahaeddin, *عربی، صرف ونحو*, Dersaadet. 1324. S 9: رفع صوت bahsi.

Serbestbaskılı olan diller ise - bu vasıfları, yani tasrifsiz kelimelerdeki baskılarının yerleri değişik olması dolayısıyla - bu bakımdan, gözettiğimiz « ayırma » işine yaramamaktadırlar: *Grekçe*, *İslavca*, *Japonca* ve saire gibi.

Örnekler:

a) *Grekçe* θεός (Allah), κράτος (devlet), άνθρωπος (insan).

b) *Rusca* адін (bir), слава (şan, şükür), обşçeslvo (cemiyet).

c) *Japonca*: ts'chì (arz, küre), fûru (rüzgâr), kimono (elbise, japonez rob).

Not 1. Bu son dilde, - Çince olduğu gibi - musikal akçentin (perdenin) daha büyük bir rol oynadığı bilinmekle beraber - asılları Çince olsun olmasın - baskıları müsavi şiddette bir çok kelimeler arasında bile, hafif şiddette baskılarının yeri bilinebilen kelimeler de vardır: *taihó* (top), *tèn-ki* (hava), *walák'shi* (ben), *samúsa* (soğuk) gibi.

Not 2. Ancak bu japonca sözlerden, meselâ - international olarak kullanılan - *kimono* sözünü Fransızlar *kimonò*, İtalyanlar ise *kimòno* diye telâffuz etmektedirler. Netekim italyanca *piano* sözünü de Fransızların *pianò* diye telâffüz ettikleri malûmdur.

IV. KELİME YAPISI

Bir kelimenin mensup olduğu tarihsel dil tipini veya zümresini tayin için, yalnız kendisini meydana getiren tek ses guruplarının ve hecelerin değil, kelimenin umumî heyet veya yapısının da tetkiki lüzumlu ve faydalı olabilir. Netekim birinci bölümde, türkçe kelimeler ile ilintili olarak mütalâa ettiğimiz « ahenk » olguları bahsi böyle bir « kelime yapısı » tetkikinden başka bir şey değildir.

Bununla beraber, türkçe kelimeleri başka dillerinkinden ayıran eden bu fonetik yapısal (fonolojik) belgelere karşı, diğer yabancı dillerin de her birinin kendilerine mahsus bir takım fonolojik karakterleri, veya tipolojileri vardır. Hattâ, bilindiği üzere, bunlardan bilhassa *Arapçanın* - daha doğrusu Samî (semitik) diller gurupunun - çok

belirgin bir kelime tipolojisi vardır ki, bu da, andığımız lisanlarda ifade edilen muhtelif mana kategorileri için ayrı ayrı mevcut aslı ve yardımcı bir takım vokal ve konsonant tertiplerinin meydana getirdikleri şema veya kalıplardan ibarettir. İslâm-Şark gramer kitaplarında *evzan* (اوزان) ve *ebniye* (ابنية) yani « vezinler » ve « yapılar » adları verilen bu kalıplar, Arapçada aslı (cevheri) mananın ifadesinde rol oynayan üç esasî konsonantı sırasile temsil eden “ل, ع, ف” harflerini havi birer örnek kelime heyeti ile gösterilmektedirler. Netekim bundan dolayı, bu eski « aruz » vezinlerine *efâil ve tefâil* (فاعيل و تنافيل) namı de verilmektedir. Meselâ, bu örnek kelimeler birinci “ف” konsonantının evveline zait bir kısa *e* veya kısa *te* heceleri, bu “ف” den sonra bir uzun *a* ve -ikinci konsonant demek olan - “ع” ’dan sonra bir uzun *i* katılmasıyle hasıl olan bir kelime heyeti veya tipini işaretlemektedir.

Bu tip dillerde, aslı sesler yalnız konsonantlardan ibaret olmakla beraber, talî sesler yalnız vokallerden ibaret olmadığı yani bu sonuncu nevi sesler gurupuna, bir takım konsonantlar da dahil bulunduğu için, tipleri göstermek üzere meselâ - vokaller için sadece *a* ve konsonantlar için *b* işaretini kullanarak - riyazî bir şekilde - *ab, ba, aba, bap, babab* ve saire gibi şemalarla iktifa etmek mümkün değildir; belki her üç konsonantı ayrı ayrı (specifik) şekilde göstermek üzere - tıpkı matematik düsturlarında kullanılan *x, y, z* gibi - yukarıdaki (ل, ع, ف) suretinde üç ayrı konsonant simbolü tesbit edilmek zarureti vardır. Birinci bölümde kaydettiğimiz lisanî fonetik yani fonoloji bölgesinin inkişafından beri, şimdi her dilin böyle - *umumî* ve *hususî kelime yapıları* diyebileceğimiz - sesel tipleri tesbit edilmektedir. Meselâ *İtalyancada*, pek nadir istisnalar haricinde, kelimesonu yapısının vokalik tipte olduğu malûmdur. *Japoncada* da ise hece sonunda bulunabilen tek ve çift konsonant tipleri pek mahduttur: *k, m, y, s, ts, dz* gibi.

Bununla beraber bu dillerden hiç birinin tipolojileri, - tamamen tesbit edilmiş olsalar bile - Arapçanın kile verimli bir tarzda mukayese edilemez. Çünkü, söylediğimiz gibi, arap kelimelerinin fonetik

tipolojisi mana kategorileri ile muntazam yani kurallı bir surette ilişkili, çok daha hususî mahiyette bir morfolojik (şeklî) tipolojidir.

Arapçadan başka, muhtelif dillerin I. *umumi tipolojileri için*, a) hece sayılarına göre kelime guruplarını, b) herbir kelime gurupundaki vokal ve konsonantların sıralanış şemalarını ; II. *hususî tipolojileri için* ise c) bu şemalar dahilinde olmak üzere dilde mevcut bütün ses kombinezonlarının muhtelif nevilerini durgulamak lâzımdır.

Ancak, bu bölümün başlangıcında söylediğimiz gibi, bunlarla ayrı ayrı meşgul olmak bizi fonolojiden morfoloji sahasına sürükleyeceği için, bunu yapmaktan vaz geçerek, yalnız, ehemmiyeti dolayısıyla Arapçanın kile meşgul olacağız.

Arapçanın fonolojisi. Arap-İslâm filoloğları, Arapçadaki tasrihsiz kelimelerin semantik morfolojisini, - kendi ıstılahları ile - «bina» larını veya «ebniye» sini - tesbit ederken, bununla hiç bir ilintisi olmıyan fonetik morfolojiye ait bir takım hususiyetler de farketmişlerdir ki bunları da Arapçanın *fonetik kelime yapısı veya tipolojisi* bahsine raptede-biliriz.

Filhakika, Arap filolojisinin ilk siması ve ilk Arapça lûğatinin müellifi bulunan İmâm Halil'den başlayarak, muhtelif ilmi simalar bilhassa Arapçadaki yabancı sözlerin sesleri ile meşgul olurken, bu gibi müşahedelerde bulunmuşlardır. Netekim XV - inci asrın ensiklopedik arap âlimi *Süğütlü Celâleddin*, Arapça gramerine ait klâsik eserinin «Sözlerde yabancılık - *الجمعة* » bahsinde (1), XIX - uncu asrın Mısır ülemasından *Şehâbeddin -al- Khaffâci*, Arapçanın yabancı unsurlarına dair yazdığı eserinde (2) Arap-İslâm ilminin buna dair olan tesbitlerini nakletmişlerdir.

Bunlar arapça kelimelerdeki yabancı tekses kombinezonlarına aittir ki, şu üç noktada toplanabilirler :

a) *Aynı kelimelerde beraber bulunamıyan konsonantlar.* Ses taklit eden kelimeler hariç olmak üzere, aynı kelime içinde şu konsonantlar birlikte bulunamaz : 1. *ص* ile *ج* (صج - küçük kandil müstesna).

(1) *همع الهوا مع في شرح جمع الجوامع*. Mısır. 1327. Cilt I. S. 32-33.

(2) *شفاء الغليل فيافي كلام العرب من الدخيل*. Mısır. 1282.

2. س ile ب (تیر), 3. ط ile ص (ط), 4. س ile ج (ج), 5. ت ile س (س), 6. د ile ل (ل) (nadirdir).

b) Aynı kelimelerde birbirleri ardınca bulunamayan konsonantlar : 1. ن'dan sonra ر ; 2. د'dan sonra ز ; 3. ك'ten sonra ج ; 4. م'dan sonra غ veya خ ; 5. ل'dan sonra ش veya ر ; 6. ح'dan sonra ه veya غ. Bundan başka ض'tan sonra خ gelebilir, fakat makbul değildir.

c) Üçten fazla aslı konsonantı havi kelimelerden, içlerinde kayma (زلّاة - زلّاة) ve damak kapantısı (إطباق - إطباق) harflerine - (و, ن, م, ل, ر, ب) seslerine - malik olmaları yabancıdır: (عسجد - altın mâstesna). (1)

Farsçanın kelime yapısı hakkında, yukarıkine benzer esaslı tesbitlerde bulunulmuş olduğuna dair malûmatımız yoktur. (2) Ancak muhtelif farsça gramer müellifeleri Arapçaya has ع, ح, * gibi harflerin Farsçada ve Farsçaya mahsus پ, ژ, چ, گ harflerinin Arapçada bulunmadığını kaydetmişlerdir.

Osmanlıcada ise bu bahse dair ilk defa olarak ayrı bir faslı ancak Tanzimattan sonraki padişahlık devri askerî ricalinden erkânı-harbiye kaymakamı Manastırlı « Mehmet Rifat » ın « خواجه لسان عثمانی » adlı eserinde görmekteyiz. Fakat bunda müellifimiz - zamanının icabı - tekseslerle harfleri birbirlerinden ayırd edememiş olduğu gibi; kelime tahlilinde de, fonetik ve morfolojik ayrıçaları karışık mütalâa etmiştir.

Müellifin fonetik tesbitleri kısaca şunlardır : 1. ع, ط, ض, ذ, ح, ث. 2. * - hemze. 3. حرف مشدّد (çift konsonant, şeddelilik) « Arabî » 'ye mahsustur. 4. ق, ط, ص. 5. چ, پ. « Arabî » de olamaz. (Müellif nedense burada گ harfini zikretmeyi unutmuştur, ve yahut basım sırasında bu harf düşmüştür.) 6. ق veya ص.

(1) Aynı eser, Cilt I. S. 7-9

(2) Son zamanlarda İranlı müelliflerden Abdül'azîm Gürgânî'nin bir Farsça mektep grameri çıkmıştır. Fakat bu broşür basılıncıya kadar, kitap elimize geçmemiştir.

sonra ج Arabîde olamaz, 7. Ĵ harfi Arapça ve Türkçede olamaz.

Bunun haricinde, müellif I. yaî ك (ince ğ) ve sağır ك (nğ) ile müfehham م (yani kalın) ل' in Türkçeye mahsus olduğunu, 2. حرف مد (yani uzun vokal) in Türkçede olamayacağını kaydetmektedir. Bunlar ise birinci bölümün mevzu'u ile ilişkili biricik tesbitlerdir. Ancak müellif, neden ise, bu bahisle tabîi surette ilintili olan « ahenk » ayracını burada zikretmemiş, ve bunu gramerinin ayrı bir faslı olarak almıştır. (1)

Tatbikat

Tatbikatta ilk önce, kelimelerin umumiyetle a) *Şark - İslâm b) Garp - Avrupa* dillerine mensub olup olmadıkları; sonra da, bunlardan *hangilerine* aid oldukları tesbit edilir.

Şark dillerinden gelme yani *Arapça ve Farsça* kelimelerin ayraçları şunlardır: 1. umumiyetle üçüz konsonantları bulunmaması; 2. hece başında ikiz konsonant bulunmaması; 3. kendiliğinden uzun vokallerin bulunması (çünkü Garp dillerindeki uzun vokaller Türkçeye geçince kısalmışlardır); 4. Hassatan Arapça için, hece başında veya sonunda gırtlak konsonantı bulunması; 5. her iki dil için de, baskının sondan evvelki hecelerde bulunmaması (çünkü farsçaların eskidenberi, arapçaların ise Türkçeye geçince, baskıları son hecede bulunmaktadır).

Garp dilleriden gelme yani Rumca, Ermenice, Arnavutca da dahil olduğu halde bütün *Avrupa sözleri* için ise, yukarıkilerin zıddı ayraçlar nazara alınmalıdır: hece başında konsonant, umumiyetle üçüz konsonant, sondan evvelki hecelerde baskı ve saire bulunması gibi.

Örnekler

1. *Broşür.* Garp sözüdür, çünkü hece başında *br* ikizkonsonantı vardır (Fransızca).

(1) Mehmet Rifat. Aynı eser. Dersaadet 1311. Cilt I. Beşinci Kitap. İkinci Makale. تحليل كلمات S. 47

2. *Teori.* Garp sözüdür, çünkü *eo* ikizvokali vardır (Grekçe).
 3. *İbdat.* Şark sözüdür; çünkü uzun vokalleri vardır (Arapça).
 4. *Hak (k).* Şark (Arap) kelimesidir, çünkü çift konsonantı vardır.
 5. *Fakülte.* Garp sözüdür, çünkü *f* ile başlayan birinci hece vokali kısa ve kalındır (Fransızca).
 6. *Harf.* Şark (Arap) kelimesidir, çünkü dilimizde "gaz,, kelimesinden başka ince *a'* lı garp sözü yoktur.
 7. *Umumi.* Şark sözüdür, çünkü uzun vokalleri vardır. (Arapça).
 8. *Linguistik.* Garp sözüdür; çünkü "*g*,, sesi Arapçada; *ui* heceleri de Farsçadan gelme sözlerde yoktur. (Fransızca).
 9. *Pedagoji.* Garp sözüdür, çünkü *go* hecesi Farsçadan gelmiş kelimelerde yoktur.
 10. *Malûm.* Şark sözüdür, çünkü uzun vokalleri vardır.
(*ma'lûm*) Arapçadır, çünkü aslında birinci hece sonunda gırtlak konsonanti (') bulunmaktadır.
-